

A photograph of an empty interior space. On the left, there is a large window with a wooden frame, divided into several panes. The floor is made of wide wooden planks. On the right, there is a wall made of perforated metal. The lighting is warm and comes from the window.

Csaba Molnár

A proposito di una mostra
Egy kiállítás ürügyén

Csaba Molnár

A proposito di una mostra
Egy kiállítás ürügyén

Ringraziamenti Köszönetnyilvánítás

Ringrazio tutti i miei collaboratori con particolare riguardo gli architetti Dénes Halmai e Viktor Szentkuti, miei amici.

Ringrazio István Frigyes Váli, fondatore e direttore della Colonia Artistica di Falerone per la cura della mostra e per la redazione e per la pubblicazione del volume.

Ringrazio i colleghi e amici del Dipartimento di Disegno e Forma del Politenico di Budapest, soprattutto il professor Balázs Balogh e la storica d'arte Bea Szűts per i consigli e l'aiuto offertomi.

Ringrazio la storica d'arte Zsuzsanna Ordasi per la traduzione.

Ringrazio mia moglie, Sarolta Gálfi e mio figlio, Csaba Molnár per la loro pazienza con cui hanno seguito e aiutato il mio lavoro.

Összes munkatársamnak, de különösen Halmai Dénes és Szentkúti Viktor építészeknek, barátaimnak.

*A kiállítás és e könyv szerkesztéséért és megjelenésé-
nek lehetőségéért, Váli István Frigyesnek, a Faleronei Mű-
vésztelep alapítójának és vezetőjének.*

A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Építésmérnöki Kar, Rajzi és Formaismereti Tanszéken dolgozó összes munkatársamnak és barátomnak, de különösen Balogh Balázs professzor úrnak és Szűts Bea művészettörténésznek, hasznos tanácsaikért és segítőkészségükért.

Ordasi Zsuzsanna művészettörténésznek az olasz nyelvű fordításért.

*Családomnak, feleségemnek, Gálfi Saroltának és fi-
amnak, Molnár Csabának a türelmükért.*

Csaba Molnár

Molnár Csaba

Indice

Tartalom

Indice.....	3
<i>Tartalom</i>	
Prefazione – Falerone - Fertőd - Somogyvár	4
<i>Előszó – Falerone - Fertőd - Somogyvár</i>	
A proposito di una mostra.....	6
<i>Egy kiállítás ürügyén</i>	
Centro culturale -	10
Fertőd, villa Esterházy, ricostruzione del complesso architettonico della Castalderia	
<i>Rendezvényközpont –</i>	
<i>Fertőd, Esterházy-kastély, Tisztartói épületegyüttes teljes rekonstrukciója</i>	
Centro di accoglienza per visitatori -	36
Somogyvár, Kupavár-hegy, Memoriale Nazionale San Ladislao	
<i>Látogatóközpont -</i>	
<i>Somogyvár, Kupavár-hegy, Szent László Nemzeti Emlékhely</i>	
Dati - progettisti	58
<i>Adatok, tervezők</i>	

Prefazione – Falerone - Fertőd - Somogyvár

Előszó – Falerone - Fertőd - Somogyvár

La città di Falerone ormai da dodici anni ospita la Colonia Artistica nata per dare spazio alla creatività nel campo dell'arte degli studenti di architettura ungheresi. Uno dei nostri obiettivi è quello di coinvolgere nei lavori studenti operanti in diversi generi dell'arte. Vista la provenienza dei partecipanti della colonia sulla nostra bandiera capeggia l'architettura e, seguendo questo indirizzo, quest'anno offriamo ai cittadini di Falerone e agli interessati provenienti da altri posti varie mostre di opere di architetti e di pittori. La mostra dell'architetto Csaba Molnár porta uno speciale contributo all'abituale workshop architettonico tenuto ormai da tempo. Egli presenta alcune sue opere realizzate recentemente in Ungheria come la ricostruzione del Teatro delle Marionette e dell'edificio della Castalderia della villa Esterházy a Fertőd e la costruzione del nuovo centro di accoglienza per i visitatori del Monumento Nazionale San Ladislao a Somogyvár. Perché presentare questa meravigliosa villa barocca o un'abbazia quasi millenaria ungheresi in una cittadina del Centro d'Italia? Sembrerà sorprendente l'accostamento ma per noi, per la comunità della Colonia Artistica di Falerone non è difficile trovare il nesso.

Falerone Teatro Vittorio Emanuele II – Fertőd, villa Esterházy, complesso architettonico della Castalderia, Teatro delle Marionette

Nella regione Marche quasi tutte le città e cittadine possono vantarsi di teatro. A Falerone, oltre al teatro romano e al cineteatro costruito nel 1926, c'è anche un terzo teatro, il teatro Vittorio Emanuele II. Esso si trova sul punto più alto della città, sulla piazza centrale subito accanto al Municipio. Anche questo piccolo teatro dell'Ottocento doveva essere simile a quelli della zona. Purtroppo, dopo la seconda guerra mondiale è stato chiuso e, con l'aggiunta di un soffitto intermedio, è stato trasformato all'odierno Salone Comunale sopra il quale, invece, sono state collocate stanze per la casa di riposo degli anziani. Purtroppo, non esistono rappresentazioni, foto nemmeno di questo stato, quindi soltanto in base ai documenti scritti si può indovinare l'aspetto originale

Falerone városa immár 12 éve ad otthont a Faleronei Művésztelepnek, mely a magyar építészhallgatók képzőművészeti alkotó tevékenységét, képzését kívánja segíteni. Céljaink között szerepel minél több művészeti ág bevonása a művésztelepi munkába. Logikusan az építészeti, az építőművészet ennek a folyamatnak a zászlóshajója. Molnár Csaba építész kiállítása a Faleronéban megvalósult építészeti workshopok mellett új színnel gazdagítja a Művésztelep kulturális programját. Gazdag munkásságából a fertődi Esterházy-kastély, Tisztartói épületegyüttes teljes rekonstrukcióját és a somogyvári Szent László Nemzeti Emlékhely új fogadóépületét mutatja be. Mi köze lehet egy Közép-Olaszországi kisvárosnak egy lenyűgöző barokk kastély épületegyütteshez, vagy egy közel ezer éve épült apátságához Magyarországon? Talán meglepőnek tűnhetnek ezek a párosítások, de számunkra, a Faleronei Művésztelep alkotó közösségének könnyű megtalálni a kapcsolódást.

Falerone Teatro Vittorio Emanuele II – Fertőd, Esterházy-kastély, Tisztartói épületegyüttes, Marionett Színház

Az olaszországi Marche régió szinte minden települése épített színházat. Faleronéban a római kori színházon és a most felújítás alatt álló, 1926-ban épült cineteatrón kívül volt egy harmadik színház is. A Teatro Vittorio Emanuele II, mely a város legmagasabb pontján, a főtéren, a városháza szomszédságában volt. Ez az apró, 19. századi színház is a környékre jellemző, mives kialakítású lehetett. Sajnálatos módon a II. világháború után felszámolták és egy közbenső földém beépítésével alakították ki benne a mostani Salone Comunalet valamint felette szobákat a helyi idősök otthona részére. További nagy vesztesége a városnak, hogy semmilyen ábrázolás, fénykép nem került elő róla a mai napig sem, így csak írásos emlékekből képzelhető el a belső kialakítása. Egy esetleges későbbi újraépítéshez adhatnak támpontot a fertődi kastély Marionett-

dell'interno. Per una eventuale ricostruzione potrebbe offrire un esempio la soluzione architettonica del Teatro delle Marionette della villa Esterházy a Fertőd (Ungheria), un ottimo riferimento per la rianimazione di un edificio di valore architettonico.

Parco Archeologico di Falerio Picenus – Somogyvár, Centro di accoglienza per i visitatori dell'abbazia dei Benedettini

Falerio Picenus, la città romana fondata nel 29 a. c. si estendeva sul territorio dell'odierna Piane di Falerone, sulla riva del fiume Tenna. Gli scavi archeologici hanno portato a luce sculture e resti di edifici in base ai quali si può pensare a una città importante. Ancora manca la scoperta completa della città romana. Il parco archeologico ne indica soltanto le cornici. Le rovine si trovano in parte tra gli edifici della città di oggi e in parte sparse nel paesaggio. E' una grande sfida per la città di Falerone come utilizzare questa eredità, come presentare questa ricchezza architettonica e i reperti archeologici ritrovati. Il Centro di accoglienza per i visitatori di Somogyvár potrebbe costituire un esempio anche se quelle rovine non possono essere paragonabili a quelle antiche di Falerone, ma la soluzione per la presentazione dei reperti potrebbe essere un modello come costruire un posto adatto per accogliere i visitatori, per organizzarci manifestazioni culturali, incontri, per mostre completato con i servizi moderni.

Questa mostra potrebbe essere interessante non solo per le analogie sopracitate ma anche perché costituisce una possibilità per porre le questioni sull'architettura fortemente sentite nei nostri tempi. Viviano in un'epoca quando queste problematiche si mostrano estremamente importanti. Stiamo per perdere il senso umano, il nostro ambiente originale, la nostra cultura ereditata nonché quella linea guida con l'aiuto della quale potremmo creare valori. I pensieri dell'architetto Csaba Molnár, emersi a proposito della sua mostra sulla creazione, sull'architettura, sulle proporzioni, sulle tradizioni, sul comportamento e sui nostri tempi sono rilevanti per il presentatore ma anche per il modo della presentazione dei lavori come anche per l'esposizione delle architetture realizzate.

Arch. István Frigyes Váli DLA
fondatore-direttore della Colonia Artistica di Falerone

színházának építészeti megoldása, ami jó hivatkozás egy műemlék épület kortárs építészeti eszközökkel történő újraélesztésének, melyért Molnár Csaba építész a legrangsabb magyar szakmai elismerésben, Ybl-díjban, valamint ICOMOS díjban is részesült.

Parco Archeologico di Falerio Picenus – Somogyvár, látogatóközpont

A Krisztus előtt 29-ben alapított római kori város, Falerio Picenus, a Tenna folyó mellett a mai Piane di Falerone területén helyezkedett el. A felszínre került szobrok, épületek egy tekintélyes város képét vetítik elénk. Falerio Picenus átfogó feltárása eddig nem történt meg. A régészeti park tulajdonképpen csak egy terület kijelölés. A romok részben városi épületek között, részben természeti környezetben helyezkednek el. Falerone városának egyik nagy kérdése, hogy mit kezdhet ezzel az örökséggel és hogyan tudná ezt a gazdag épületegyüttest és a feltárt tárgyi emlékeket bemutatni. A somogyvári látogatóközpont épülete erre mutat példát, ami nem versenyez a műemléki együttesel, mégis korszerű eszközökkel valósít meg egy mai találkozási, kiállító, kiszolgáló helyet.

Ez a kiállítás nem csak az előbb vázolt párhuzamok miatt lehet érdekes, hanem egyúttal lehetőséget is teremt korunk építészeti és társadalmi kérdéseinek megfogalmazására is. Olyan korban élünk, amelyben erre fokozottan szükségünk van. Már-már úgy érezzük, hogy kicsúszik a lábunk alól a talaj. Veszni látjuk az emberségességet, a környezetünket, a kultúránkat, valamint azt a vezérfontalat mely segítségével érték teremthetünk. Molnár Csaba kiállítása kapcsán leírt gondolatai az alkotásról, az építészetről, az arányokról, a hagyományról, a viselkedésről és korunkról éppoly fontosak e bemutató szempontjából (is), mint maguk a megvalósult épületek.

Váli István Frigyes DLA építész
alapító-vezető, Faleronei Művésztelep

A proposito di una mostra

Egy kiállítás ürügyén

Col passare del tempo ci si rende conto di non poter distaccarsi dall'ambiente in cui viviamo, il nostro essere si fonda col il mondo dove nasciamo. Ci rendiamo conto di dover appartenere a qualcosa, e ciò si capisce soprattutto quando si cerca di scoprire il suo motivo. Diventiamo curiosi di sapere perché siamo diventati così, da dove sorgono le nostre peculiarità e come si fondano in noi. L'appartenenza a qualcosa e/o a qualcuno significa anche partecipazione, atteggiamento coerente e solidale che in tempi migliori abbiamo anche provato ma oggi sarebbero da imparare, sviluppare e approfondire.

In passato esisteva lo spirito del tempo a definire il comportamento delle persone. Forse sapevano meno del mondo ma lo conoscevano meglio. Perché parlavano la stessa lingua e si capivano. E la base della comprensione non era solo la logica fenomenologica della lingua. Si conoscevano le norme generali o almeno si aveva occhio e orecchio per le regole e le cornici dettate dallo spirito del tempo. Quindi, si era conscio che cosa si poteva o che cosa si doveva fare nel corso della breve vita. Nelle arti lo spirito del tempo si manifestava attraverso gli stili. Lo stile dettava austerità, rigore e nello stesso tempo definiva i limiti morali ed estetici del comportamento. Lo spirito del tempo rispecchiava quell'ordine trasparente e unitario presente a tutti i livelli della vita in cui tutto aveva un suo posto e in cui anche le azioni corrispondevano a questa regolarità.

Per oggi questo senso della proporzione è venuto a mancare, come anche l'umanità ha perso il carattere armonico. Non ci sono più sistemi di regole validi all'architettura, alle arti, alla totalità della vita capaci di offrire cornici dentro le quali praticare libertà. Oggi l'architettura

Egy idő eltelte után megérezzük azt, hogy nem tudunk megszabadulni attól a közegetől ahonnt jöttünk, mert egybeforr a lényünk azzal a világgal, ahol születtünk. Megérezzük azt is, hogy valahova tartoznunk kell, amit talán akkor értünk meg igazán, ha annak indítékát is meg akarjuk fejteni. Kíváncsiak leszünk arra, hogy miért lettünk ilyenek, honnan erednek tulajdonságaink és azok hogyan adódtak bennünk össze. A hovatartozás az összefogást, az önkorlátozó viselkedést és magatartást is jelenti, amit szebb időkben megtapasztalhattunk, de ezt mára már tanulni, fejleszteni és elmélyíteni is kellene.

Voltak idők, mikor a korszellem meghatározta az emberek viselkedését. Látszólag kevesebbet tudtak a világról akkor, mint ma, de mégis többet értettek belőle. Mert az emberek akkor még értették egymás nyelvét. A megértés alapja azonban nem csak a nyelv fogalmi logikája volt. Az emberek ismerték, de legalábbis érzékelték a korszellem által diktált szabályokat és kereteket, melyek között mindenki tudta, hogy saját képességei alapján mi az, amit rövid életében meg lehet, vagy meg kell tenni. A művészetekben a korszellem a stílusokban fejeződött ki. A stílus fegyelmezte az alkotót, és egyben erkölcsi és esztétikai viselkedésének is korlátokat emelt. A kor szelleme tükrözte azt az átlátható, az élet minden szintjét átható egységes rendet, melyben a dolgok mindig a maguk helyén voltak, s melyben a tettek is megfeleltek annak az értékrendnek.

Mára elvesztettük arányérzékünket, ahogy az emberi világ is elvesztette arányos voltát. Nincsenek már az építészetet, a művészetet, az élet teljességét meghatározó szabályrendszerek, melyek korlátai között kiélhetnénk szabadságunkat. A művészet vagy az építészet fogalma már nem egyértelmű, nincs már mindenki által

Scultura in pietra nel Teatro delle Marionette
Kőszobor a Marionettszínházban

tura o le arti non hanno più un significato omogeneo, non c'è più un linguaggio compreso e parlato da tutti. L'architettura non può più essere classificata e nemmeno descritta secondo categorie di stili. Le regole degli stili, compresi nel significato tradizionale, per oggi sono scomparse. Definire le regole oggi è compito dell'architetto creativo. L'aspetto più importante della creazione delle regole consiste nel fatto che è l'architetto stesso che, in base alla sua intelligenza e intuizione, deve scegliere la regola da applicare che trova più idonea alla sua personalità. L'architetto può contare solo a se stesso nella scelta. Non c'è regola quale regola scegliere. Nell'epoca degli stili individuali è diventata determinante la personalità dell'architetto. Nello stesso tempo l'opera realizzata parla per sé e la personalità del creatore ci si manifesta solo indirettamente.

L'architettura è il gioco più sofisticato che si può fare con lo spazio, con il volume e con la materia. Per me l'accento è sul gioco perché, spinti dagli interessi, sfruttiamo le possibilità che si presentano. Se non si è curiosi del compito, mancano le idee creative e al massimo ci riduciamo a copiare esempi già esistenti. Se invece si è curiosi del compito, si riesce a creare architetture capaci di diventare uniche e personalizzate. Ovunque nel mondo le condizioni, le possibilità sono differenti e anche le persone sono diverse. Tutto esige reazioni e risposte particolari. Bisogna rendersene conto per capire che cosa si può creare nei determinati posti e con quale gente si può lavorare. Solo così acquista un senso la nostra nozione.

L'architettura significa conoscenza e comprensione e comportamento. Oggi sappiamo che la conoscenza, la comprensione, la conservazione e la trasmissione alle generazioni future delle epoche storiche possono essere strumenti importanti per la sopravvivenza dell'umanità. Il nostro tempo proclama la teoria di „tutto è libero”. Ma in un mondo in cui „tutto è libero”, come dobbiamo comportarci?

Il comportamento è studiato dalla psicologia dal punto di vista sociale e individuale: quanto ci aderia-

értett és beszélt közös nyelv. Az építészetet sem lehet stílus kategóriákba sorolni és stilisztikai jegyekkel körülírni. A tradicionális értelemben vett stílusok – mindenki számára követhető és játszható – játékszabályai eltűntek. A szabályok meghatározása, az alkotó építész feladata. A szabályalkotás egyik legfontosabb tulajdonsága, hogy az alkotó a saját kreatív intelligenciája és egyéni intuíciója alapján választja ki a lehetséges szabályok közül az éppen alkalmazandót. A választásban az építész csak önmagára számíthat. A szabályok kiválasztására nincs szabály. A személyes stílusok korszakában az alkotó egyénisége, személyisége vált döntő jelentőségűvé. Ugyanakkor a megépült mű önmagáért beszél és az alkotó egyénisége pedig elvontan jelenik meg benne.

Az építészet a legmagasabb rendű játék a térrel, a tömeggel és az anyaggal. A hangsúly számomra a játékon van, mert érdeklődésünk által hajtva a játék során megtalált lehetőségeket használjuk ki. Ha nincs meg bennünk a kíváncsiság az iránt a feladat iránt, amiért az létrejön, akkor nem tudunk alkotó módon hozzányúlni, legfeljebb mintákat tudunk követni. Azonban ha megvan, akkor olyan építészetet tudunk létrehozni, amely minden körülmények között egyedivé tud válni. A világ minden pontján egyéni adottságok, lehetőségek és különböző emberek találhatók, amelyek mindig egyedi válaszokat igényelnek. Oda, arra a helyre, azoknak az embereknek és emberekkel mit lehet alkotni, tenni. Ha így gondolkodunk, akkor kap igazán értelmet a tudásunk.

Az építészet a megismerésről a megértésről és a viselkedésről szól. Ma már sejtjük, hogy a történeti korok „hagyományos” tudásának megértése, megőrzése és továbbadása a jövő nemzedékének az emberiség túlélését is jelentheti. Korunk a „mindent szabad” elvét hirdeti. De egy olyan világban, melyben minden lehetséges, hogyan kell viselkedni?

A viselkedést a pszichológia a társadalmi, szociális és személyes kapcsolatok szempontjai felől – melyek többségében a hagyományok, a szokások és szabályok betartását vagy éppen átlépését – vizsgálja. Az építész a fentiekén túl a bővebb vagy szűkebb környezettel (le-

mo alle tradizioni, ai costumi, alle regole o al contrario, quanto ci distacciamo da queste norme. L'architetto, oltre ai sopradetti, si assume un atteggiamento nei confronti dell'uomo (committente, costruttore o fruitore del suo edificio), e, non per ultimo, nei confronti di se stesso quando nel preparare i suoi progetti cerca di realizzare le sue idee. Il comportarsi nell'architettura riguarda l'adesione e l'adattamento che poi si aggrava sulla responsabilità dell'architetto. Tale responsabilità ci spinge ad affermare che qualsiasi passo nella progettazione architettonica esige una meditazione etica. Ciò diventa chiaro quando si capisce di poter agire in tanti modi diversi. Ma si fa una scelta. In condizioni ristrette ci si rende conto delle proprie capacità, se essa è equivalente a quella che ci si immagina. Qualche volta capita di realizzare cose buone per sofferenza.

Si crea qualcosa dal nulla. L'idea del necessario insieme con il sufficiente per me è presente nell'architettura rurale, anche se ogni soluzione è unica. L'architettura rurale è capace di rappresentare l'identità anche in cornici molto limitate. Nel mio pensiero architettonico è sempre più presente il rispetto del lavoro manuale, abituale e non la superiorità intellettuale. Ritengo più importante conoscere la gente e, attraverso loro, il mestiere. Sono essi a costruire le case. E anche per noi sono essi le basi per costruire la nostra personalità. Sono convinto che con questo atteggiamento si potrebbero dare risposte valide a tantissime domande importanti. Oggi l'architettura subisce una grande paraclasi perché si è distaccata dalle soluzioni usuali. E guardando le antiche culture capaci di realizzare una casa con materiali e strumenti semplici a disposizione, penso che dovrebbe essere questo l'insegnamento agli architetti. La soluzione migliore è sempre quella che una comunità – in base alle sue esperienze – è capace di realizzare.

luglio 2019

Arch. Csaba Molnár
premio Ybl

gyen az természeti vagy épített), az emberrel (legyen az a megrendelője, megépítője vagy használója annak az épületnek, amit tervez) és nem utolsó sorban önmagával szemben is viselkedik, mikor tervei készítésében eszméket kerget. A viselkedés az építészetben az illeszkedés és illesztés kérdését feszegeti, mely jelentősen tágítja az építész felelősségét. E felelősség alapján kijelenthetjük, hogy az építészeti tervezés minden egyes lépése egyben etikai mérlegelést igényel, mely akkor érhető tetten, mikor a körülmények miatt akár sokféleképpen is viselkedhetnénk, de mégsem tesszük. Szorított körülmények között derül ki, hogy képesek vagyunk-e arra, amit addig magunkról gondoltunk. Néha az ember kínjában csinál jó dolgokat.

A semmiből csinálni valamit. A vernakuláris építészetben (ami számomra egyszerre jelenti például a magyar népi építészetet vagy Falerone olasz kisvárosának történeti építészetét is) érzem a mai napig érvényesnek az egyszerre szükséges és elégséges elvét, amellet, hogy minden egyes megoldás más és egyedi, mert az emberek a szűk keretek között is kifejezték identitásukat és egyéniségüket. Építészeti gondolkodásomban mindig ott van a kétkezi, hétköznapi munka megbecsülése a szellemi fölényrel szemben. Fontosabbnak tartom azt, hogy megismerjük azokat az embereket és rajtuk keresztül a mesterségüket, amelyekből a házak is, de önmagunk is épülhetünk. Ezzel a szemlélettel állítom, hogy rengeteg égető kérdésre tudnánk helyes válaszokat adni. Nagy törés van az építészetben, mert elszakadt a hétköznapi megoldásoktól. Ha azt nézem, hogy az ősi kultúrák hogyan tudtak létrehozni a rendelkezésükre álló egyszerű anyagokból és eszközökkel egy házat, akkor azt gondolom, hogy ma, ha tanítani kellene valamit az építészeknek, akkor az ez lenne. A legegyszerűbb megoldás az, amit a tapasztalatok alapján egy közösség önmaga meg tud csinálni.

2019. július.

Molnár Csaba DLA
Ybl-díjas építész

Centro culturale – Fertőd, villa Esterházy, ricostruzione del complesso architettonico della Castalderia

Rendezvényközpont – Fertőd, Esterházy-kastély, Tisztartói épületegyüttes teljes rekonstrukciója

Antefatti storici

La costruzione della villa a Fertőd è legata agli Esterházy, una famiglia nobile ungherese emersa verso la fine del secolo 16. Miklós e suo figlio, Pál hanno arricchito la famiglia e reso influente nella vita politica ed economica dell'Ungheria. Pál nel 1711 ricevette dall'imperatore asburgico il titolo di principe esteso a tutti i membri maschi della famiglia. Il primo edificio era un palazzo di caccia costruito sui progetti di Anton Erhardt Martinelli negli anni 1720 su commissione di József Esterházy. La trasformazione dell'edificio originale a una villa prestigiosa era idea di suo figlio, Miklós Esterházy, detto „il Magnifico”, importante patrone della cultura che, dopo una sua visita in Francia, decise di realizzare la „Versailles Ungherese” („Magyar Versália”). I lavori cominciarono negli anni 1760 e terminati per la metà degli anni 1770.

Il complesso architettonico è opera di diversi architetti come Nicolas Jakoby, Melchior Hefele e Johann Ferdinand Mödlhammer. Il parco attorno alla villa allora era uno dei giardini barocchi più grandiosi dell'Europa atto ad organizzare in un'unità anche il paesaggio circostante. Del complesso facevano parte il Teatro all'Opera, costruito per il 1768, il Teatro delle Marionette, costruito negli anni 1770, la Casa della Musica nonché il maneggio con le stalle e diversi altri padiglioni. Il Teatro delle Marionette, finemente decorato e attrezzato

Történeti előzmények

A fertődi Esterházy-kastély építése a 16. század végén felemelkedő befolyásos magyarországi család, az Esterházyak nevéhez kötődik. Esterházy Miklós és fia, Esterházy Pál különösen sokat tett a család vagyonának és hatalmának növelése érdekében. Utóbbinak 1711-ben az osztrák uralkodó hercegi címet adományozott, amelyet a család egész férfiágára kiterjesztett. A ma látható barokk kastély elődje egy vadászkastély volt, amelyet Esterházy József építtetett Anton Erhardt Martinelli tervei alapján az 1720-as években. Ezt építtette át reprezentatív kastéllyá fia, Esterházy „Fényes” Miklós, a főúri kultúrapártolás nagy alakja, aki franciaországi látogatása után döntött a „Magyar Versália” megépítéséről. A herceg a hatalmas családi vagyon birtokában az 1760-as években látott neki az átalakításnak és 1770-es évek derekán fejezte be.

Az épületeken, illetve azok tervezésén valószínűleg több mester is dolgozott, többek között Nicolas Jakoby, Melchior Hefele vagy Johann Ferdinand Mödlhammer. Az épület körüli hatalmas park a korszak legjelentősebb barokk kertje volt, amely a kastély körüli tájat egységbe szervezte. A hatalmas, minden reprezentatív igényt kielégítő épületegyüttes részei voltak az 1768-ra felépített Operaház, az 1770-es években épült Marionettszínház, a Muzsikaház, valamint lovarda, istálló és különböző pavilonok. A Marionettszínház a hozzá kapcsolódó Na-

Bartolomeo Gaetano Pesci: Particolare del panorama di Eszterháza, KÖH-MÉM Ltsz.: 75.11.1.
Bartolomeo Gaetano Pesci: Eszterháza déli látkép részlet, KÖH-MÉM Ltsz.: 75.11.1.

con la più moderna tecnica di allora, quindi una vera attrazione, era collegato con l'Aranciaia, la Torre d'acqua e con la Casa del castaldo. Nel 1773 Maria Teresa ha visitato la villa, per accoglierla nel Teatro delle Marionette è stata presentata con marionette l'opera di Haydn Philemon e Baucis.

Il periodo di splendore della villa durò quasi vent'anni. Dopo la morte di Miklós Esterházy l'erede, Antal nel 1790 si trasferì a Kismarton (Eisenstadt) e ciò comportò con sé una decadenza di Eszterháza. Antal sciolse l'orchestra di Haydn, non curò né la villa né il parco, le fonti d'epoca descrivono il complesso in degrado. La seconda guerra mondiale e anche il dopoguerra hanno ultimato i danni spesso irreversibili. Nel 1957 è iniziato un restauro che, soprattutto per motivi finanziari, dura tutt'oggi.

Stato della Castalderia prima dei lavori di restauro

Il complesso della Castalderia, come anche tutti gli edifici di servizio, ha subito ancora più danni rispetto alla splendida villa. L'incuria e le continue trasformazioni dovute al cambiamento di funzioni spesso hanno causato danni irreversibili. Il Teatro delle Marionette ha funzionato solo per qualche decennio. All'inizio del Novecento è stato trasformato in deposito prima per armi poi per grano. La Torre dell'acqua è stata demolita, l'Aranceria è diventata un silo. La Casa della Castalderia ultimamente ospitava un collegio che, ovviamente, esigeva trasformazioni notevoli negli spazi interni. L'edificio di un piano che collegava la Casa della Castalderia e il Teatro delle Marionette è rimasto in piedi ma in cattivissimo stato, mentre quello di un piano tra la Casa del castaldo e il Teatro delle Marionette, nonché la Torre dell'acqua tra il Teatro delle Marionette e l'Aranceria sono scomparsi. Non è rimasto traccia nemmeno dello splendido giardino barocco.

Programma della progettazione

La Soprintendenza Nazionale (Műemlékek Nemzeti Gondnoksága) ha preparato per il 2009 il concetto

rancsházzal, Víztoronnyal és Tisztartói Házzal együtt került kialakításra, mely mind belső dekorációjának, mind pedig színháztechnikai megoldásinak tekintetében igazi attrakciónak számított. A kastélyt 1773-ban Mária Terézia is meglátogatta, kinek tiszteletére az ekkor újonnan megnyitott Marionettszínházban mutatták be Haydn Philemon és Baucis című báboperáját.

Eszterháza fénykora nagyjából húsz évig tartott. Esterházy Miklós halála után, 1790-ben az örökös, Esterházy Antal Kismartonba helyezte át állandó lakhelyét és ez a kastély hanyatlásának kezdetét is jelentette. Esterházy Antal feloszlatta a Haydn vezette zenekart, az épület és a park pusztulásnak indult, az 1820-as években már elhanyagolt állapotokról számolnak be a korabeli források. A második világháború és azt követő időszak különösen nagy, sok esetben visszavonhatatlan károkat okozott az épületegyüttesben, amelynek helyreállítása 1957-ben kezdődött, és a különböző szintű és minőségű beavatkozások ellenére – elsősorban pénzügyi nehézségek miatt – a mai napig is tart.

Kiindulási állapot

A Tisztartói épületegyüttest – és az összes további, a kastélyt szolgáló épületet is – az Eszterháza fénykorát követő hanyatlás, pusztulás és rombolás még erőteljesebben érintette, mint magát a kastélyt. Az elhanyagoltság, valamint az épületegyüttes egyes részeinek funkcióváltásaiból adódó folyamatos átalakítások jelentős, sok esetben helyrehozhatatlan torzulásokat eredményeztek. A Marionettszínház felépítése után mindössze néhány évtizedig töltötte be eredeti rendeltetését. A XIX. század elején már gazdasági szerepet kapott, először fegyverraktárnak, később terménytárolásra használták. A Víztornyot elbontották, a Narancsházat szintén magtárrá alakították át. A Tisztartói Házban legutoljára kollégium volt, melyből adódóan jelentős belső átalakítások is történtek. A Tisztartói Ház és a Marionettszínház épületét összekötő földszintes épületszárny teljesen tönkrement állapotban, de megmaradt, ugyanakkor a Tisztartói Ház és a Narancsház épületét összekötő földszintes

di riutilizzo esteso per tutto il complesso monumentale in base a un piano unificatorio. Il programma della progettazione, redatto secondo quest'idea, volutamente ha tenuto in considerazione la possibilità di effettuare la ricostuzione degli spazi e dei volumi di valore storico rimanendo fedele il più possibile all'originale per cui si serviva dei risultati delle ricerche scientifiche effettuate sul luogo e in archivi. Inoltre, riteneva importante aggiungere a questo straordinario monumento elementi funzionali realizzati con gli strumenti più moderni dell'architettura contemporanea.

La ricostruzione del complesso della Castalderia è stata preceduta da un'accurata ricerca archeologica e scientifica durata per anni. Emerge il lavoro di rilievo molto dettagliato del Teatro delle Marionette effettuato col metodo dello studio della costruzione. Questo lavoro è stato svolto dai docenti (Arch. János Krähling, Arch. Balázs Halmos e Arch. Csaba Fekete J.) e studenti del Dipartimento di Storia e Restauro del Politecnico di Budapest che hanno svelato la serie delle trasformazioni, ritrovato tracce e frammenti dello stato originale dell'edificio. Ciò permetteva di ricostruire teoricamente il fabbricato uguale a quello come si mostrava nel periodo di Miklós Esterházy „il Magnifico”, e ciò costituiva il documento base per il lavoro della progettazione.

Il programma della progettazione fin dall'inizio prevedeva diverse fasi del lavoro da una parte per motivi finanziari e dall'altra perché lo studio accurato della storia architettonica dell'edificio richiedeva tempo. Il programma architettonico redatto dalla Soprintendenza pretendeva l'adesione più possibile alle funzioni originali del complesso. In questo modo il Teatro delle Marionette doveva diventare una sala da concerto, l'Aranciaia uno spazio per varie manifestazioni oltre ad ospitare il giardino d'inverno, si progettava la ricostruzione della Torre d'acqua nella quale si doveva realizzare a pianoterra uno spazio per proiezioni a 360 gradi, al piano di sopra, invece, uno spazio per la meccanica. Nell'ala di un piano verso la villa si chiedeva di creare uno spazio per accogliere i visitatori mentre nell'altra

épületszárny, illetve a Marionettszínház és Narancsház között állt Víztorony teljesen elpusztult. Az udvar tönkrement, kertészeti kialakításának nyoma sem maradt.

Tervezési program

A Műemlékek Nemzeti Gondnoksága 2009-re készítette el a fertődi műegyüttes egészét átfogó, egységes rendezőelv mentén kialakított hasznosítási koncepcióját. Az elgondolás alapján kialakított tervezési program szándékoltan fenntartotta a lehetőséget arra, hogy az egyes értékes történeti terek és tömegek rekonstrukciója egyfelől a tudományos eredmények és a mindenkori ismeretek szintje alapján, a lehető legpontosabb történeti hűséggel történjék meg, másfelől lehetőséget teremtett arra is, hogy ez a kiemelkedő műemlékegyüttes kortárs építészeti funkcionális kiegészítéseket is kapjon.

A Tisztartói épületegyüttes helyreállításának alapját egy több évig tartó régészeti és tudományos kutatás előzte meg, melyek közül kiemelkedik az egykori Marionettszínház rendkívül részletes, ún. alakhű felmérése a Bauforschung („épületkutatás”) módszerével. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Építészettörténeti és Műemléki Tanszék oktatói (Dr. Krähling János, Dr. Halmos Balázs és Dr. Fekete J. Csaba) és hallgatói által elvégzett munka eredményeképpen fény derült az átépítések sorozatára, előbukkantak az eredeti állapotot őrző nyomok és különféle töredékek, amelyek révén lehetőség nyílt az Esterházy „Fényes” Miklós korabeli állapot elvi rekonstrukciójára, mely mind a program, mind a tervezési munka alapidokumentuma is lett.

A rendezvényközpont tervezési programja már a kezdetektől fogva – egyrészt finanszírozási okok, másrészt az épület történeti előzményeinek minél részletesebb felkutatása miatt – több ütemű tervezéssel és ebből következően megvalósítással számolt. A Műemlékek Nemzeti Gondnoksága által összeállított építészeti program határozottan illeszkedett az épületegyüttes eredeti funkcióihoz. A Marionettszínházból hangversenytermet, a Narancsházból időszakos rendezvényteret és továbbra is télikertet, a rekonstruálandó Víztoronyból a föld-

ala di formare spazi al servizio dei musicisti. Al pianoter-
ra dell'edificio di due piani della Castalderia da un lato
doveva essere realizzato uno spazio per il pubblico e
dall'altro dovevano essere collocati i camerini dei musi-
cisti, il primo piano, invece, doveva ospitare gli uffici per
l'amministrazione di tutto il complesso monumentale.
Le funzioni originali e quelle nuovamente affidate ai sin-
goli corpi, quindi, erano in sintonia che era di aiuto per
concepire il progetto della ricostruzione del complesso
e per realizzarlo in modo sistematico e coerente.

Concetto architettonico

La Villa Esterházy a Fertőd e il suo ambiente co-
stituiscono un'eredità materiale, culturale e spirituale,
rappresentano il luogo più importante del mecenati-
simo aristocratico in Ungheria dell'età moderna. Inoltre,
la villa rappresenta il più rilevante esempio delle ville
barocco-rococò sul territorio dell'Ungheria. Si tratta di
un'unità comprendente gli edifici, il giardino e il pae-
saggio, corrispondente allo spirito d'epoca, ideata e re-
alizzata secondo la volontà dell'eminente personaggio
aristocratico, protettore della cultura, Miklós Esterházy,
detto "il Magnifico" (Fényes). In conseguenza il comples-
so della casa della Castalderia, considerabile dépan-
dance, mostra la stessa qualità della villa. Progettare la
ricostruzione è stato difficile non solo perché il com-
plesso ormai in rovine presentava solo poche tracce del
suo splendore di una volta ma anche perché nel corso
dei secoli alcuni elementi sono assolutamente scom-
parsi. La ricca storia e lo status nell'eredità nazionale
dell'edificio pretendevano un atteggiamento particolare
e di grande responsabilità dall'architetto. Considerando
questi fatti si pongono le questioni sulla misura dell'a-
desione e dell'adattamento (in questo caso del comple-
tamento) nonché sullo speciale atteggiamento da parte
dell'architetto nel concepire il programma della proget-
tazione.

Nel caso del restauro di un monumento artistico,
considerando le carte internazionali riguardanti la tu-
tela dei monumenti, le possibilità dell'architetto sono

*szinten 360 fokos vetítőteret, az emeletén gépészeti teret
határoztak meg. A földszintes szárnyakban a kastély fe-
lől közönség fogadó és kiszolgáló, a túloldalon pedig a
zenészeket kiszolgáló terek, míg a kétszintes Tisztartói
épület földszintjén a kastély felőli oldalon közönségfor-
galmi, a másik oldalon a zenészeket szolgáló öltözők, az
emeleten pedig az egész kastélyegyüttes adminisztráci-
ós helyiségei kerültek elhelyezésre. Az összhang az ere-
deti és a tervezett funkciók között segítette az építészeti
koncepció következetes végigvitelét.*

Építészeti koncepció

*A fertői Esterházy-kastély és környezete egyszerre
tárgyi, kulturális és szellemi örökség, a kora újkori arisz-
tokrata mecenatúra és kultúraápolás legjelentősebb
magyarországi helyszíne, a magyar művelődéstörté-
net és a magyarországi barokk-rokoko kastélyépítészeti
egyik legnagyobb hatású emlékhelye. A kastély a főúri
kultúrapártolás nagy alakja, Esterházy „Fényes” Miklós
akaratának és a kor szellemének megfelelően megterve-
zett és megépített egységes épület, kert és táj együttese.
Ebből következően a Tisztartói – akár mellékpépületnek
is nevezhető – épuletcsoport, ugyanolyan minőséget
képviselet, mint maga a kastély. Rekonstrukciójának
megtervezése nem csak azért volt nehéz, mert az épüle-
tegyüttes romos kiindulási állapotában csak egy törede-
zett és mozaikos képet nyújtott korábbi pompájából, ha-
nem azért is, mert egyes elemei eltűntek az évszázadok
során. Az épület gazdag története és a nemzeti örökség-
ben elfoglalt helyzete különösen felelősségteljes építésze-
ti magatartást követelt meg. Ha ebből a szempontból
közelítjük meg az építészeti koncepciót, akkor ez esetben
elsősorban az építészeti viselkedésnek, másodsorban az
illeszkedés mértékének és módjának a kérdése merült fel.*

*Egy műemlék helyreállítása esetén az építész visel-
kedése, amennyiben az e területen született, a műemlé-
kek védelmével, helyreállításával foglalkozó nemzetközi
kartákban foglaltakat figyelembe vesszük, akkor alap-
vetően meghatározott. Ugyanakkor egyre inkább látszik,
hogy ha elfogadjuk azt, hogy ma a személyes stílusok*

abbastanza definite. Nello stesso tempo, accettando il
fatto di vivere nell'epoca degli stili personali, malgrado
le norme delle carte internazionali il modo e la gestio-
ne delle ricostruzioni possono assumere grande varietà.
Dipende dall'architetto quanto si tiene alle limitazioni
o quanto rompe le cornici stabilite, quanto può essere
ancora accettabile il suo intervento dal punto di vista
teorico, professionale ed etico.

Il nostro approccio di concepire il lavoro è stato
facilitato dal fatto che gli strati storici e le esigenze del
committente si combaciavano. In questa situazione
abbiamo deciso di ricostruire il più possibile anche in
modo che il nostro intervento non impedisse nessun
altro completamento da effettuare nel futuro in base ai
risultati ulteriori delle nuove ricerche o nuove funzioni.

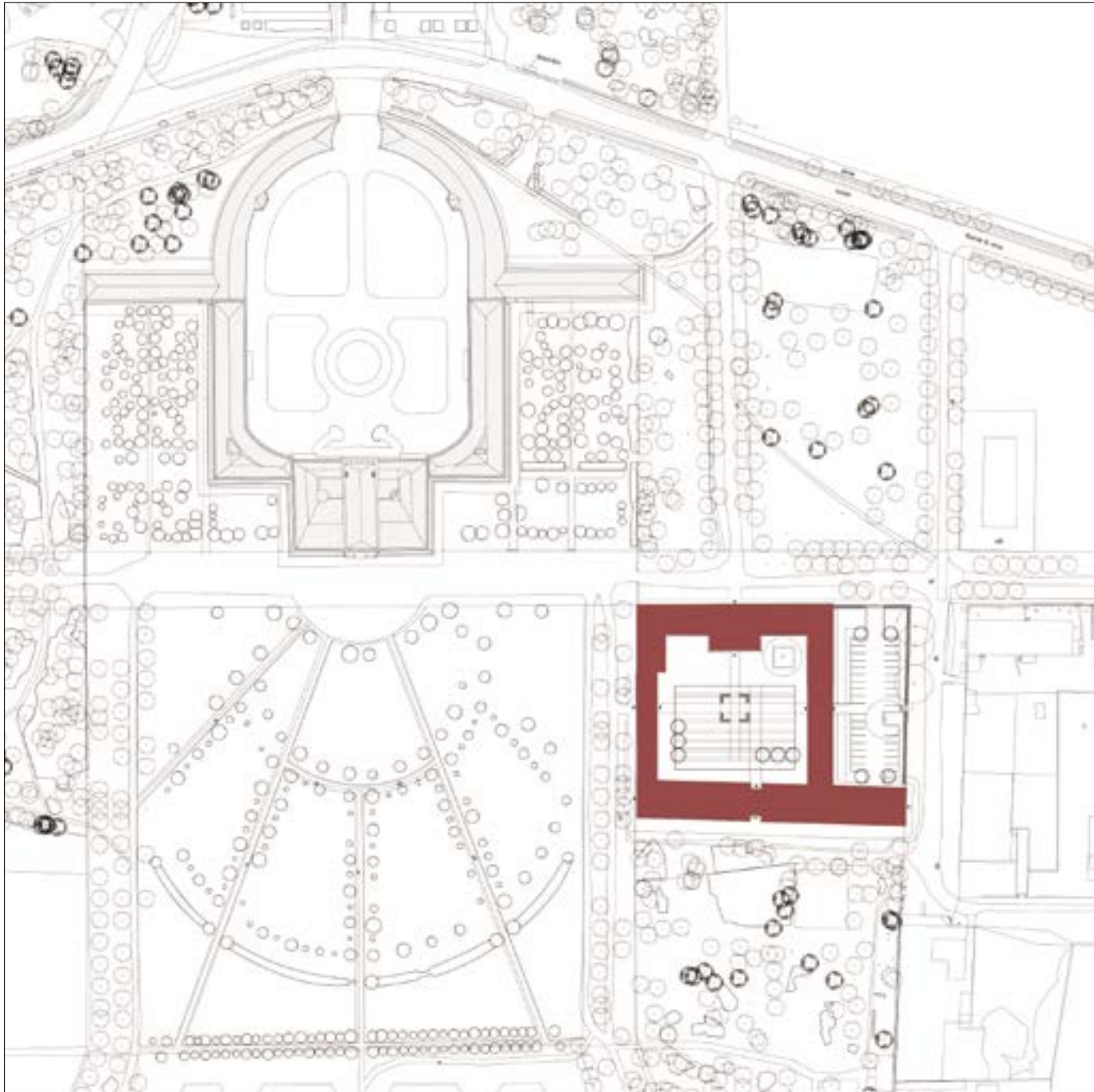
Abbiamo dovuto affrontare due compiti importanti
molto difficili. Il primo edificio da restaurare era il Tea-
tro delle Marionette volume e l'architettura esterna del
quale erano assolutamente recuperabili, mentre negli
spazi interni, oltre ai fundamenta dei muri interni e
all'orchestra, praticamente non c'era più nessun altro
elemento ripristinabile. Il secondo compito consisteva
nella ricostruzione dell'ala di un piano che collegava la
Casa della Castalderia e l'Aranciaia. In base alla simme-
tria praticata nel barocco sarebbe stato palese costruire
un elemento identico a quello rimasto di fronte. Invece,
per le continue trasformazioni dell'edificio della Castal-
deria si dovette affrontare una situazione particolare. In
ambedue i casi si poneva la domanda come far rela-
zionare il nuovo con il vecchio. Per regolare l'accosta-
mento è stata scelta la geometria. Nel caso del Teatro
delle Marionette la geometria dipendeva dallo spazio
interno, nel caso dell'ala di un piano dagli edifici allegati.
La geometria formulava disciplina, rigore e regole che
generavano introduzioni rigorose (nel primo caso nel-
lo spazio interno, nel secondo nel volume dell'esterno)
diventate simili allo spirito delle composizioni barocche.
In conseguenza le costruzioni nuove non stonano con
quelle originali ma mostrano armonia come se la mano
dell'architetto fosse stato guidato dallo spirito originale.

*korát éljük, akkor ez esetben a mindent átható, nem-
zetközi karták szabályai, ajánlásai ellenére is a rekonst-
rukciók módja és kezelése rendkívül sokszínűvé vált. Az
építész felelőssége, hogy viselkedése okán meddig köze-
líti meg, vagy esetleg töri át azt a határt, ami elméleti,
szakmai és etikai szempontból is elfogadhatóvá teszi
beavatkozását.*

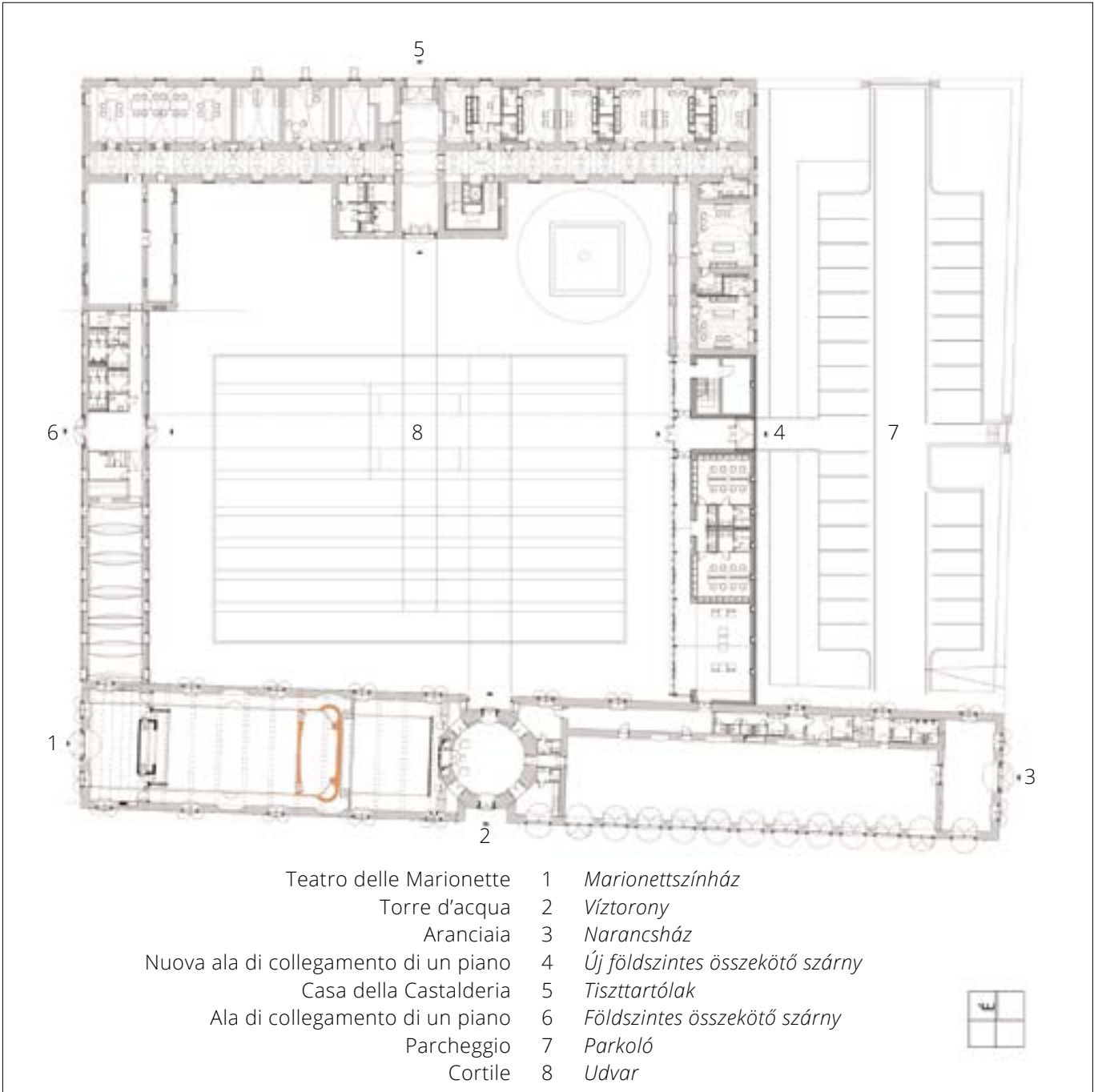
*Viszonyulásunkat az épülethez nagyban megkönnyí-
tette az, hogy a feltárt történeti rétegek és a megrendelői
funkcionális igények összhangban voltak. Ebben a helyzet-
ben elhatározásunk az volt, hogy mindent, amit lehet, az
ismereteink szintjéig helyreállítsunk, és minden további, új
beavatkozásunk a történeti logikán alapulva olyan helyze-
tet teremtsen, mely alkalmas arra, hogy a jövőbeni tovább
lépési lehetőségeket (akár az újabb kutatások eredményei,
akár új igények esetén) ne akadályozza.*

*A fentiek alapján az épületegyüttesben két kiemel-
kedően fontos és nehéz feladat volt. Az első a Marionett-
színház, melynek tömege és külső architektúrája egyér-
telműen rekonstruálható volt, ugyanakkor belső terére
vonatkozóan – a belső falak alapjai, illetve a zenekari
árkon kívül – alig maradt kézzel fogható és főleg hite-
lesen visszaépíthető épületrészlet. A második a Tisztar-
tói épület és a Narancsház közötti földszintes összekötő
szárny, mert bár a barokk szimmetria szerint egyszerű-
nek tűnhetett volna egy ugyanolyant visszaépíteni, mint
a vele szemben lévő, azonban a Tisztartói épület több-
szöri átépítése egy új helyzetet eredményezett. Mindkét
esetben természetes kérdésként merült fel, hogy minden,
ami új, hogyan viszonyuljon a régihez. Az illeszkedés
szabálya a geometria lett, mely a Marionettszínház ese-
tében a belső tér által, az új földszintes szárny eseté-
ben a csatlakozó épületek által volt meghatározott. A
geometria fegyelmezettséget és szabályokat alkotott,
melyekből adódóan feszes és fegyelmezett beillesztések
(az első esetben, a belső térben, a második esetben, a
külső tömegben) jöttek létre, melyek szelleme azonossá
vált a barokk szerkesztésekkel. Ez az oka annak, hogy
a mai, és az eredeti nem szembenállást, hanem har-
móniát mutat, mintha a szellem épült volna tovább.*

Pianta generale
Átnézeti helyszínrajz

Pianta del pianoterra del Complesso della Castalderia
Tisztartói épületegyüttes vezérszínti alaprajza

Teatro delle Marionette
Marionettsház

Torre d'acqua
Víztorony

Particolare della facciata dell'Aranciaia
Narancsház homlokzati részlet

Aranciaia, Torre d'acqua, Teatro delle Marionette
Narancsház, Víztorony és Marionettszínház

Vista Nord ed Est del Complesso della Castalderia
Tisztartói épületegyüttes északi és keleti nézete

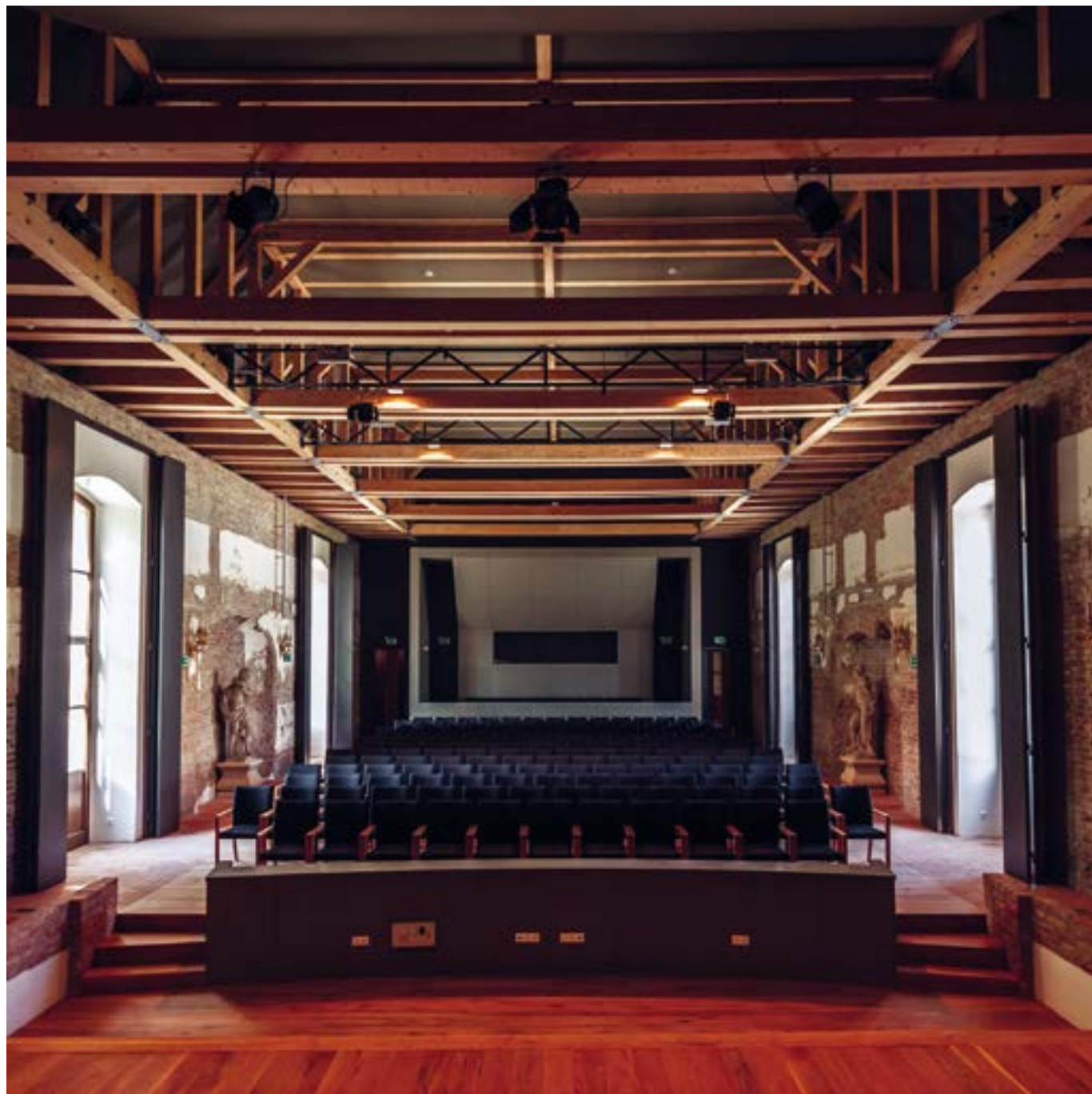
Vista Sud ed Ouest del Complesso della Castalderia dal cortile
Tisztartói épületegyüttes déli és nyugati nézete az udvarból

Vista Est e Sud del Complesso della Castalderia dal cortile
Tisztartói épületegyüttes keleti és déli nézete az udvarból

Casa del castaldo, vista Sud dal cortile
Tisztartói lak déli nézete az udvarból

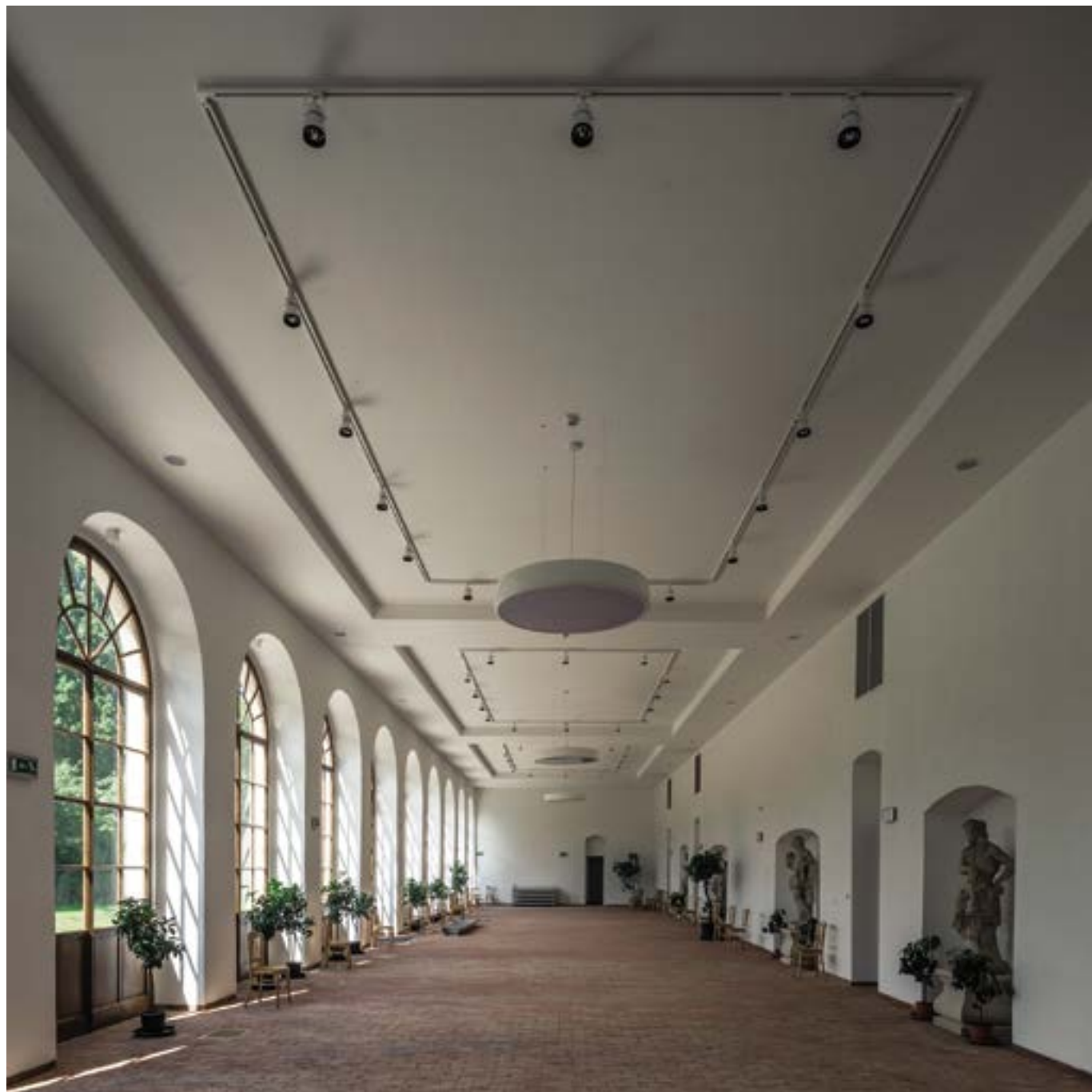

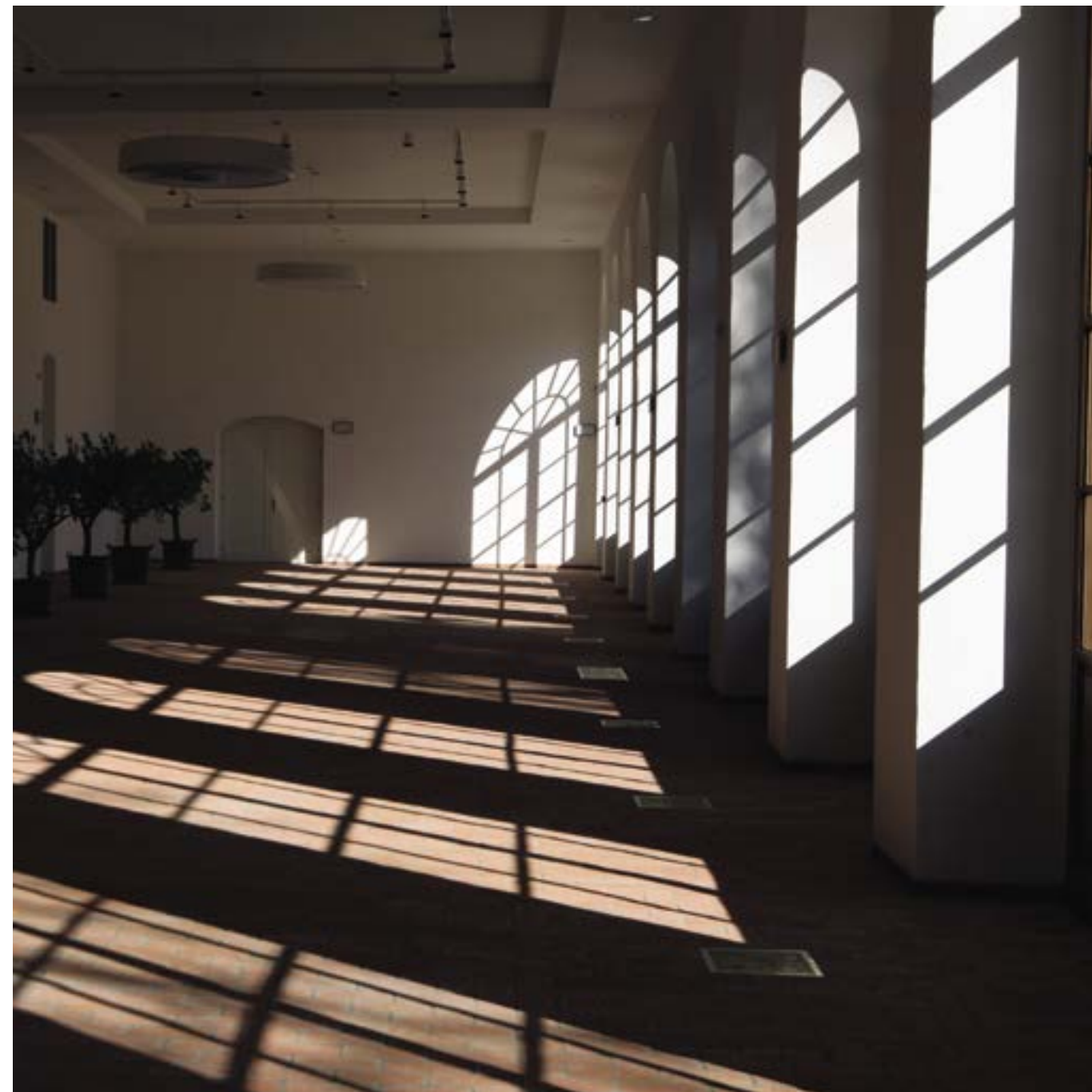
Platea del Teatro delle Marionette vista dal palco
Marionettsház nézőtéri nézete a páholy felől

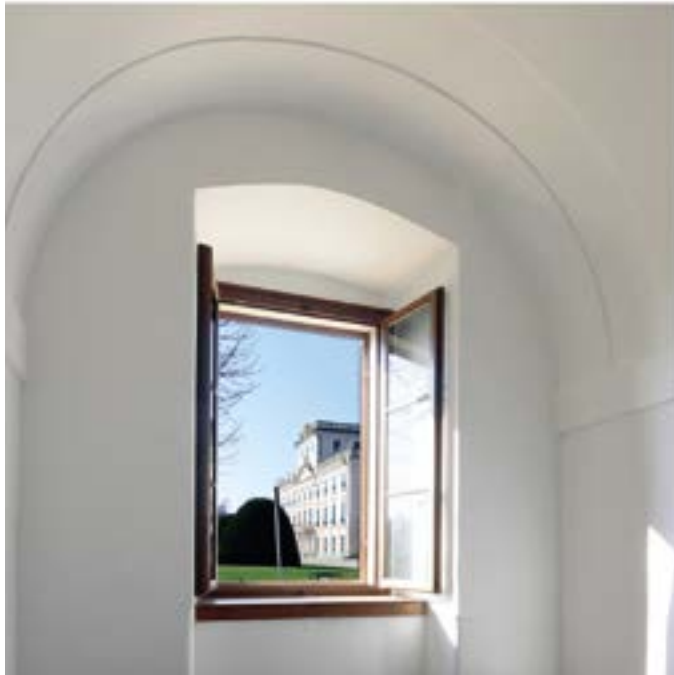
Teatro delle Marionette, palcoscenico
Marionettsház, színpad

Interno dell'Aranciaia
Narancsház belső

Interno dell'Aranciaia
Narancsház belső

Centro di accoglienza per visitatori - Somogyvár, Kupavár-hegy, Memoriale Nazionale San Ladislao *Látogatóközpont - Somogyvár, Kupavár-hegy, Szent László Nemzeti Emlékhely*

Antefatti storici

L'abbazia di Sant'Egidio è un castello di terra situato sul piano del monte Kupavár presso Somogyvár. Fu costruita sul territorio del gastaldato costituente il centro della regione Somogy. Per la leggenda il territorio era posseduto dal principe Koppány e sulla cima del colle fin dal secolo 11 esisteva una piccola cappella. Secondo una copia eseguita nel secolo 12 della bolla originale il monastero fu fondato nel 1091 dal re San Ladislao. Somogyvár fu una filiale dell'abbazia benedettina francese di Saint-Gilles, dalle annotazioni emerge che Odilo, l'abate stesso del monastero dei benedettini francese partecipò alla fondazione dell'abbazia. I benedettini francesi dirigevano l'abbazia di Somogyvár fino al secolo 13. La chiesa era la più grande chiesa benedettina nell'Ungheria medievale, i suoi spazi sono dipartiti secondo l'abituale tipo delle chiese benedettine romaniche. La chiesa è a tre navate con tre absidi rivolte ad Est e dalla parte Ovest con due torri laterali. Nei particolari, similmente alle chiese romaniche di Pécsvárad, Pannonhalma e Pécs, mostra analogie con le chiese medievali della Francia. Le pietre scolpite e i pezzi ritrovati dell'edificio conducono all'attività di scalpellini e muratori di cultura francese e norditaliana.

L'abbazia per lungo tempo era un centro religioso e laico importante dell'Ungheria medievale. Il suo splen-

Történeti előzmények

A Szent Egyed bencés apátság a Somogyvár mellett Kupavár-hegy fennsíkján elterülő korai földvár, a vármegye központját képező későbbi ispánsági vár területén létesült. A hagyomány szerint a terület Koppány vezér birtokát képezte, és a dombtetőn már a 11. századtól fogva egy kis kápolna állt. Egy 12. századi átiratból fennmaradt oklevél tanúsága szerint a monostort Szent László király alapította 1091-ben. Somogyvár a francia Saint-Gilles-i bencés apátság filiája volt, a feljegyzések szerint állítólag maga Odilo, a francia bencés monostor akkori apátja is jelen volt az alapításnál. A francia bencések egészen a 13. századig irányították a somogyvári apátságot. Az apátsági templom a középkori Magyarország bencés templomai között egyedülálló méretekkel rendelkezett, elrendezésében a román kori bencés templomok bevett típusát követte: a bazilikális elrendezésű, 3 hajós templom keleten három félköríves apszisban záródott, nyugati végén, a mellékhajók végződésében pedig két torony emelkedett. Az épületegyüttes részleteiben - más korabeli magyar, mint például a pécsvárad, pannonhalmi vagy pécsi emlékekhez hasonlóan - francia előképekkel hozható összefüggésbe. Az ásátások során felszínre kerülő faragványok és épülettöredékek jól képzett, francia és észak-itáliai tanultságú építő-és kőfaragómesterek működéséről tanúskodnak.

Rovine dell'abbazia dei Benedettini
Bencés apátság romjai

dore finì con l'arrivo dei turchi. Nel corso delle battaglie contro i turchi fu trasformata in fortezza difensiva. Dopo la cacciata dei turchi il territorio, compesa anche l'abbazia, si è spopolato, i resti del castello furono utilizzati per secoli dagli abitanti rimasti per le loro nuove costruzioni.

Stato originale

Il Centro di accoglienza per i visitatori stranamente è stato ideato in un ambiente naturale intatto relativamente lontano dalle rovine dell'abbazia. Il paesaggio collinoso è articolato da zone di foreste e da campi coltivati. Oltre alla distanza costituiva una difficoltà che, per via della differenza di livello tra le rovine sulla cima del colle Kupavár e il posto indicato per il Centro di accoglienza per i visitatori molto più in basso, non c'era possibilità di collegamento visivo tra i due luoghi. L'unico punto da dove si poteva collegare visivamente l'abbazia e l'edificio di servizio era il belvedere sulla cima del colle, costruito originariamente per vedere le rovine della chiesa. Nello stesso tempo questo prisma offriva un punto di riferimento ai visitatori per capire fin dove arrivare per raggiungere l'abbazia. Dal punto di vista archeologico il luogo non mostrava difficoltà, ma conviene ricordare che ai tempi della costruzione dell'abbazia arrivava fin qui l'acqua del Balaton che tutt'ora rende la terra poco asciutta in alcuni punti.

Programma della progettazione

Nel 1991 il territorio con le rovine plurisecolari è stato dichiarato „Luogo di memoria nazionale” ed aperto al pubblico. Fondi dell'Unione Europea permettevano di realizzare un centro di accoglienza per i visitatori nella vicinanza dell'abbazia destinato a presentare la storia dell'abbazia e del suo fondatore San Ladislao nonché capace di ospitare anche manifestazioni di vario tipo.

Il programma del progetto è stato ideato e redatto dal Centro Nazionale per la Tutela dell'Eredità Culturale Gyula Forster (Forster Gyula Nemzeti Örökséggazdálkodási és Szolgáltatási Központ) insieme con il Municipio di Somogyvár. Esso prevedeva una grande sala per esporre reperti derivanti dall'abbazia e due sale più pic-

Az apátság hosszú időn keresztül a középkori Magyarország jelentős egyházi és világi központjaként működött. Virágzásának a törökök megjelenése vetett véget. A törökök ellen folytatott harcok során végvárrá alakították, és innenől fogva védő funkciót töltött be. A török hódoltságot követően a harcok során felégetett és lerombolt terület a kolostorral együtt elnéptelenedett, az épületromok megmaradt anyagát évszázadokon át a környékbeli építkezésekhez hordták el az ott lakók.

Kiindulási állapot

A látogatóközpont helye egy érintetlen természeti környezet, mely furcsa módon az apátsági romoktól viszonylag távol lett kijelölve. Az enyhén változatos domborzatú táj erdős, ligetes, illetve mezőgazdasági művelésű területektől szabdalt volt. Különös volt a távolságon túl az is, hogy a Kupavár-hegy magaslatán lévő romok és a tőle jóval lejjebb elhelyezkedő tervezési helyszín közötti szintkülönbség miatt a két létesítmény között vizuális kapcsolat sem volt lehetséges. Az egyetlen hely, ahonnet az emlékhely és a hozzá elképzelt új épület összenézhető és egyben látható, az a várhegy magaslati pontján épült kilátó, amely eredetileg a romokra való rálátás miatt épült. Ugyanakkor ez a geometrikus hasáb volt az, amely támpontot adhatott a lent érkezőknek arra, hogy hova fognak eljutni. A helyszín régészeti és történeti szempontból nem volt érzékeny, ugyanakkor fontos földrajzi előzményként kell megjegyezni, hogy az apátság építése idején a Balaton mellékvizei idáig is elértek, ennek nyomai még most is fellelhetők.

Tervezési Program

A rendkívül gazdag, évszázados múltra visszatekintő romterületet 1991-ben Nemzeti Emlékhellyé nyilvánították és megnyitották a nagyközönség előtt. Az Európai Uniók források adtak lehetőséget arra, hogy az apátság területéhez kapcsolódóan egy olyan látogatóközpontot hozzanak létre, mely állandó kiállítótérként az apátság történetének és alapítójának, Szent László király személyiségének bemutatásán túl rendezvénytérként is működjön.

A Forster Gyula Nemzeti Örökséggazdálkodási és Szolgáltatási Központ a somogyvári Polgármesteri Hivatallal köz-

cole adatte per varie attività come pedagogia museale, lezioni per scolari e convegni. Ciò definiva la realizzazione del fabbricato da emergere che doveva corrispondere alla polifunzionalità. Si pretendeva di realizzare un grande spazio presso il fabbricato adatto ad accogliere manifestazioni, completato con i servizi necessari. La nuova costruzione doveva essere collegata con le rovine dell'abbazia attraverso un sentiero tracciato sulla collina tra gli alberi.

Concetto architettonico

Per la progettazione del centro di accoglienza per i visitatori ritenevamo importante prendere in considerazione il luogo, lo spirito del luogo che significava non solo capire le energie e le possibilità del sito ma anche la forza della fede e dell'ordine dei benedettini che tutt'ora presente nell'abbazia. Ciò è trasmesso tutt'oggi dai resti degli spessi muri della chiesa situata sull'altopiano. Quando San Ladislao decise di fondare un'abbazia per i benedettini, i capomastri ideavano una geometria astratta da inserire nel paesaggio reagendo agli elementi importanti dell'ambiente di allora. Lo abbiamo considerato per assumere un atteggiamento adeguato alle condizioni e alle possibilità. Volevamo inserire nel paesaggio un edificio di forte identità, pur non visibile, capace di evocare le rovine dell'abbazia di una volta. Si pensava a una “rovina completata” capace di collegare – attraverso la sua rigida geometria, i suoi materiali e spazi – passato e presente. Rende curiosa la situazione che dal belvedere collocato vicino alle rovine dell'abbazia si apre una visione sia sui resti della chiesa che sul nuovo edificio del centro di accoglienza per i visitatori. In questo modo le relazioni spirituali, a prima vista forse poco evidenti, guardando attorno dal belvedere diventano visive e concepibili. Un'altra relazione spirituale e fisica è costituita dal sentiero che collega il sacro, ossia l'abbazia, con il profano, ossia l'edificio per accogliere i visitatori. Così il complesso offre una perfetta possibilità per la preparazione e la meditazione spirituali.

zösen állította össze a tervezési programot, melynek lényegi elemei az emlékhelyhez kapcsolódó állandó kiállításnak helyet adó nagyterem és kettő kisebb, többcélú (múzeumpe-dagógiai, iskolai, gyermekfoglalkozásokra alkalmas) terem. Ezekhez tartozóan lettek meghatározva a közönségforgalomhoz és az üzemeltetéshez szükséges funkciók. Különösen fontos elvárás volt, hogy az épület közvetlen környezetében, attól független használattal létesüljön egy külső rendezvénytér, melyhez minden kiszolgáló infrastruktúra közvetlenül kellett, hogy csatlakozzon. Az épületet és az apátsági romokat egy, az erős emelkedésű, fákkal benőtt domboldalon végigvezetett tanösvénnyel kellett összekötni.

Építészeti koncepció

A látogatóközpont tervezésénél meghatározó volt a hely, illetve a hely szelleme, amely alatt egyszerre kellett értenünk és megértenünk egyfelől a természeti-táji környezet energiáit és lehetőségeit, másfelől az ezer éves bencés apátság által képviselt hit és rend máig ható erejét, melyet a magaslaton megmaradt vastag falak romjai a mai napig is közvetítenek. Amikor Szent László király eldöntötte, hogy bencés apátságot alapít Somogyváron, az építőmesterek koncepciója építészeti szempontból nézve egy absztrakt geometria tájba illesztése volt úgy, hogy a szerkesztés fő szabályai mégis az akkori tájkép jelentős elemeire reagáltak. Ez, mint építészeti viselkedés is értelmezhetővé vált számunkra akkor, mikor az új fogadóépület tervezéséhez fogtunk. Szándékunk szerint egy olyan, önálló identitással rendelkező épületet kívántunk a tájba illeszteni, amely – bár az adott helyről nem látható – felidézi a múltból ránk maradt romok élményét. Egy „befejezett rom” amely szigorú szerkesztésével, anyaghasználatával és tereivel párhuzamot von a múlt és jelen között. Különös helyzetet teremt az, hogy a romterületen lévő kilátóból válik egyszerre láthatóvá a két terület, és a rajtuk lévő épületelemek, melyek között az addig avatatlan szemeknek nem érzékelhető szellemi összefüggések onnan nézve láthatóvá és megérthetővé válnak. Az út, ami a profánt – fogadóépületet – és a szakrálist – apátsági romok – összeköti, egy másik szellemi és fizikai kapcsolat. A felkészülés és elmélyedés lehetősége.

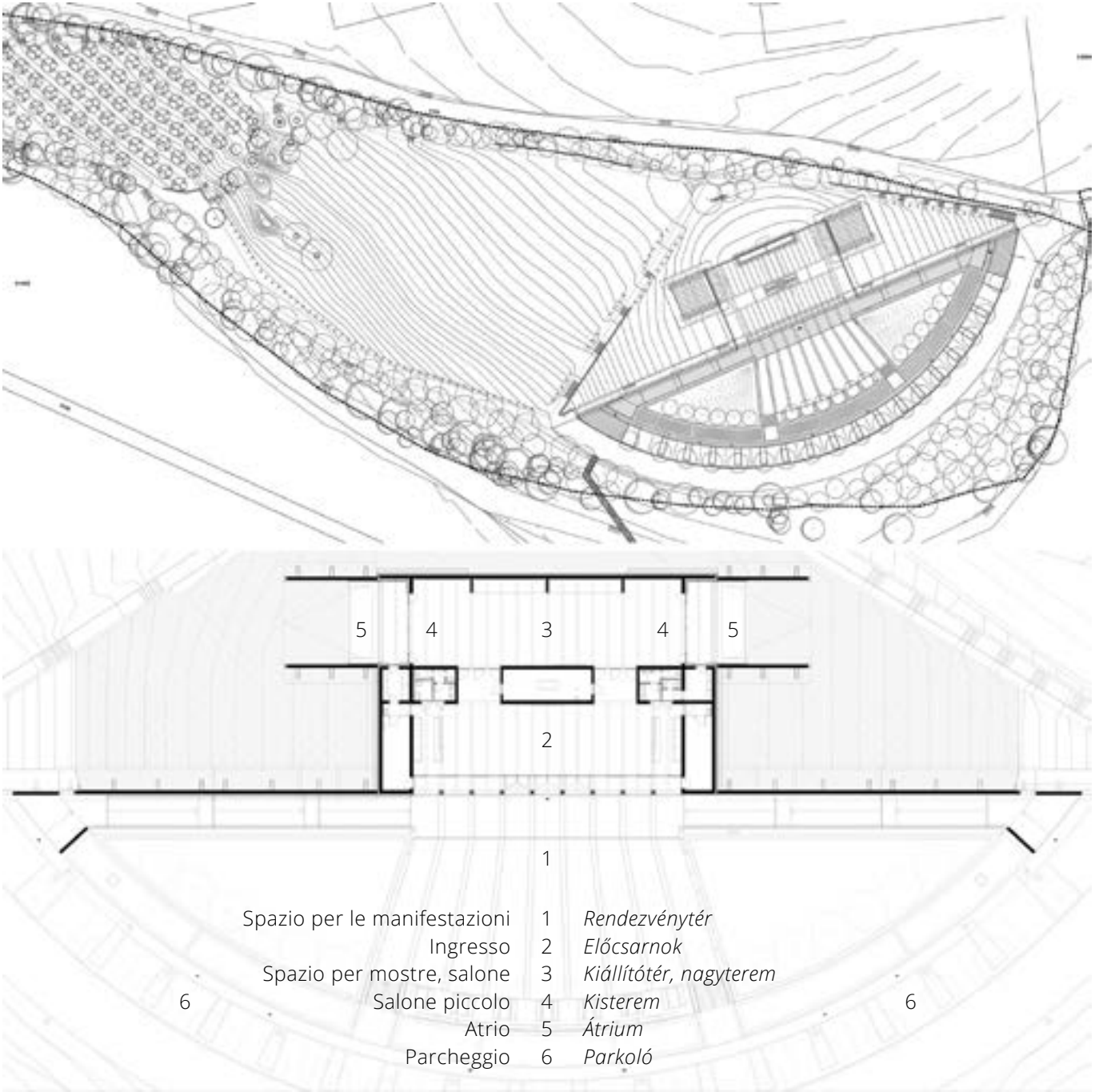
Foto aerea 2006
Légifotó 2006

Panorama del sito 2009
Helyszín látképe 2009

Pianta del sito
Átnézeti helyszínrajz

Pianta del centro e dell'edificio
Helyszínrajz és alaprajz

Foto aerea 2019
Légifotó 2019

Vista dal belvedere sul Centro di accoglienza per i visitatori
Látogatóközpont látványa a kilátóból

Vista dal belvedere sull'Abbazia dei Benedettini
Bencés apátság látványa a kilátóból

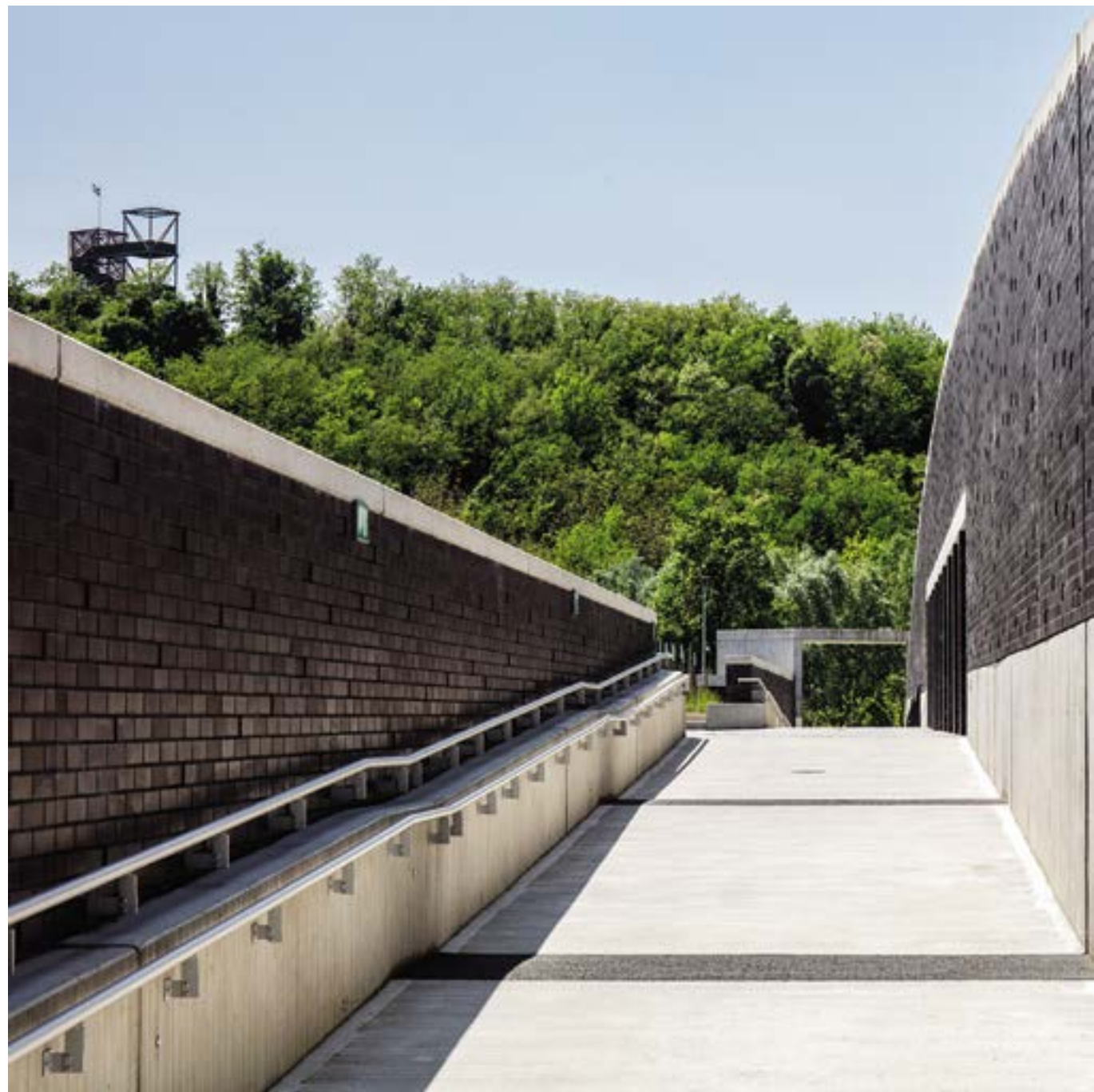
Vista dal belvedere sul Centro di accoglienza per i visitatori
Látogatóközpont látványa a kilátóból

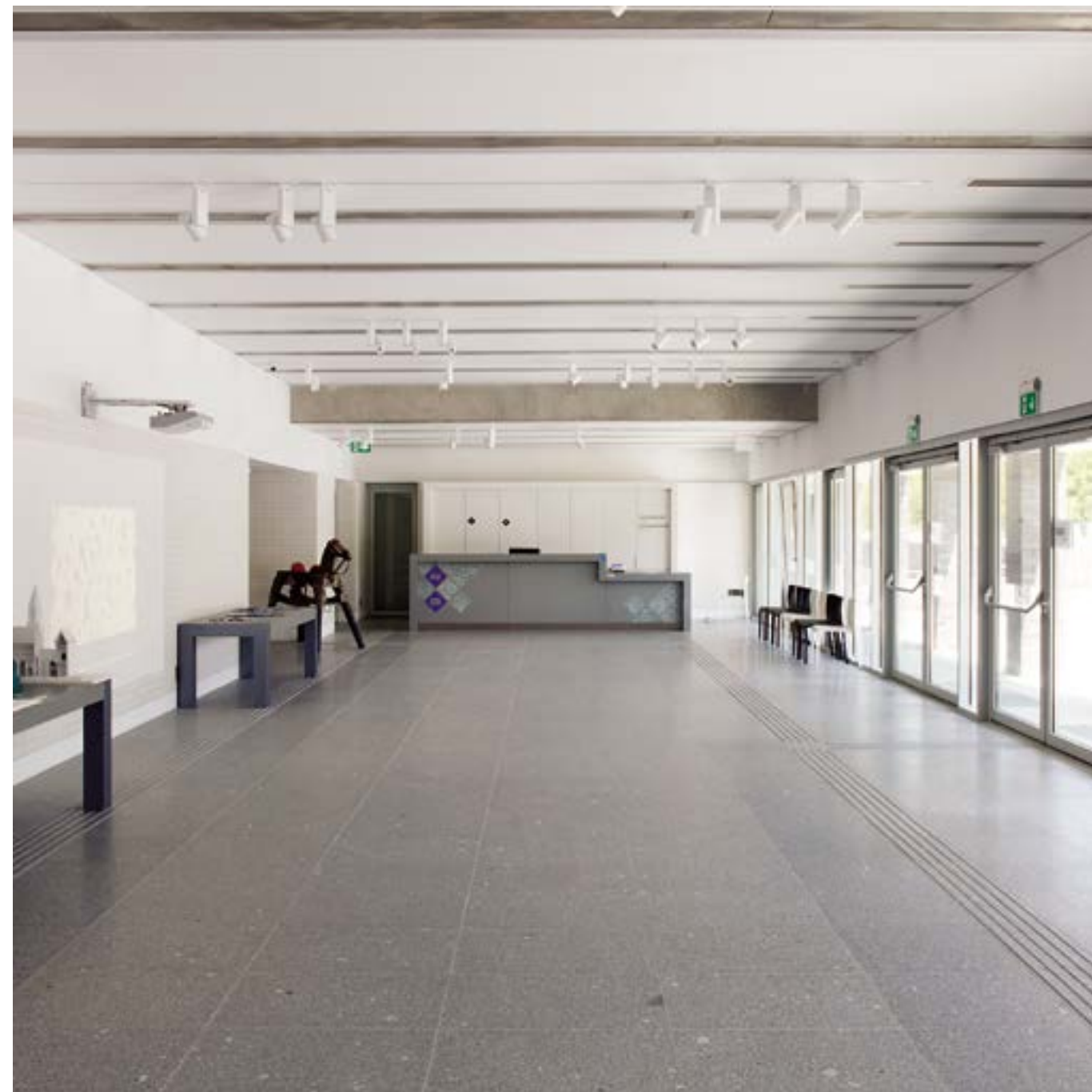

Spazio per manifestazioni e ingresso principale
Rendezvénytér és főbejárat

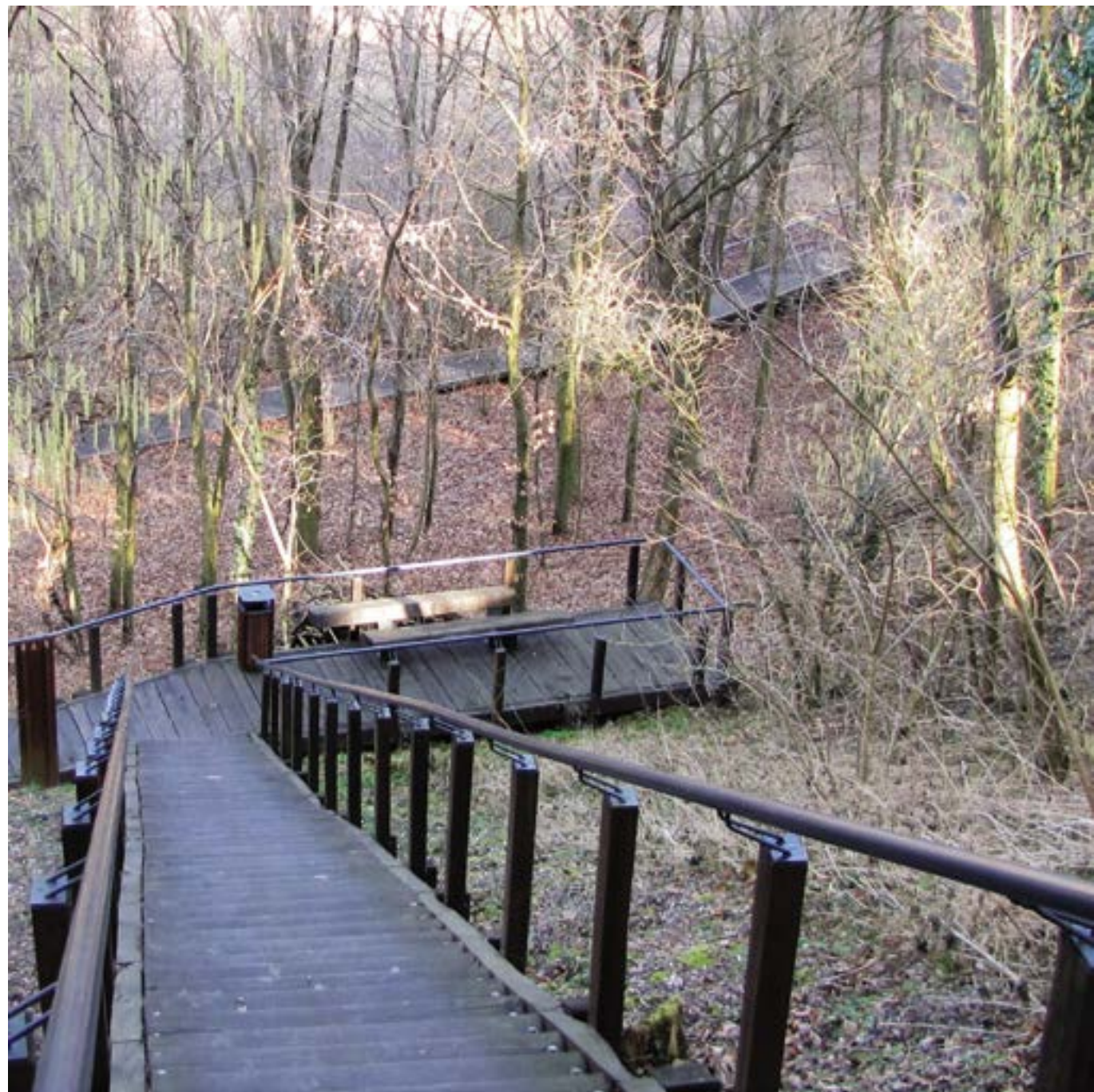

Spazio per manifestazioni
Rendezvénytér

Dati e progettisti

Adatok és tervezők

Centro culturale – Fertőd, villa Esterházy, complesso architettonico della Castalderia, dati e progettisti del restauro
Rendezvényközpont – Fertőd, Esterházy-kastély, Tisztartói épületegyüttes teljes rekonstrukciója

1. Fase - Rafforzamento della struttura del Teatro delle Marionette, ricostruzione della facciata e del tetto

1. Ütem - Marionettszínház szerkezet megerősítése, homlokzat és tető rekonstrukciója

Proprietario <i>Tulajdonos</i>	Stato Ungherese <i>Magyar Állam</i>
Committente <i>Megrendelő</i>	Soprintendenza Nazionale dei beni architettonici ed artistici <i>Műemlékek Nemzeti Gondnoksága</i>
Luogo <i>Helyszín</i>	Fertőd, Joseph Haydn sétány, Hrsz.: 334
Progetto complesso <i>Generáltervező</i>	M Építész Iroda Kft.
Data della progettazione <i>Tervezés éve</i>	2005-2009
Esecuzione <i>Generálkivitelező</i>	Laki Épületszobrász Zrt.
Data dell'esecuzione <i>Kivitelezés éve</i>	2010-2011
Spazio netto <i>Nettó alapterület</i>	513 m²

Progettisti | Tervezők

Progettista capo <i>Vezető tervező</i>	Arch. Csaba Molnár DLA
Progettisti <i>Építész tervezők</i>	Arch. Viktor Szentkuti, Arch. Dénes Halmai
Collaboratori architetti <i>Építész munkatársak</i>	Katalin Kersner, Gergely König
Storia architettonica <i>Építészettörténet</i>	Arch. János Krähling PhD, Arch. Balázs Halmos PhD, Arch. Csaba J. Fekete PhD
Struttura portante <i>Tartószerkezet</i>	Eszter Andor
Elettricità <i>Elektromos erőáram</i>	Zsolt Beharka

2. Fase – ricostruzione completa di Teatro dielle Marionette, Torre d’acqua, l’Aranciaia e l’ala di collegamento di un piano

2. Ütem - Marionettszínház, Víztorony, Narancsház és Földszintes összekötő szárny teljes rekonstrukciója

Proprietario <i>Tulajdonos</i>	Stato Ungherese <i>Magyar Állam</i>
Committente <i>Megrendelő</i>	Soprintendenza Nazionale dei beni architettonici ed artistici <i>Műemlékek Nemzeti Gondnoksága</i>
Progetto complesso <i>Generáltervező</i>	M Építész Iroda Kft.
Data della progettazione <i>Tervezés éve</i>	2010-2011
Esecuzione <i>Generálkivitelező</i>	Laki Épületszobrász Zrt.
Data dell'esecuzione <i>Kivitelezés éve</i>	2012-2013
Spazio netto <i>Nettó alapterület</i>	1480 m²

Progettisti | Tervezők

Progettista capo <i>Vezető tervező</i>	Arch. Csaba Molnár DLA
58 Progettisti <i>Építész tervezők</i>	Arch. Viktor Szentkuti, Arch. Dénes Halmai

Collaboratori architetti <i>Építész munkatársak</i>	Zsolt Bánhegyi, Gábor Bencsik, Viktória Istók, Lilla Boróka Koch, Katalin Kersner, Gergely König

Visualizzazione architettonica <i>Látványtervező</i>	Péter Czeglédi
Storia architettonica <i>Építészettörténet</i>	Arch. János Krähling PhD, Arch. Balázs Halmos PhD, Arch. Csaba J. Fekete PhD
Archeologia <i>Régészet</i>	András Koppány PhD, Renáta Kupovics, László Thury
Struttura portante <i>Tartószerkezet</i>	Miklós Armuth PhD
Struttura edile <i>Épületszerkezet</i>	László Kakasy, Gergely Dobszay PhD
Meccanica <i>Épületgépészet</i>	Albert Lovas
Corrente forte <i>Elektromos erőáram</i>	Zsolt Beharka, Csaba Zentai
Corrente debole <i>Elektromos gyengeáram</i>	Zoltán Keil, Krisztián Varga, Gergely Kónya
Sistema elettrico esterno <i>Külső villamos közmű</i>	Joachim Koós
Acustica <i>Épületakusztika</i>	Frigyes Reis PhD, Attila Balázs Nagy
Protezione antiincendio <i>Tűzvédelem</i>	Gombik Károly
Sicurezza e sanità <i>Biztonság és egészségvédelem</i>	Krisztián Karé

Consulente artistico <i>Művészeti tanácsadó</i>	Márton Rácz
Effetti di luce <i>Hatásvilágítás</i>	Balázs Csontos
Suono <i>Hangosítás</i>	Tamás Baranya
Tecnica di proiezione <i>Vetítéstechnika</i>	Attila Fábián
Illuminazione <i>Világítástechnika</i>	Tamás Halászy, Gábor Horváth

3. Fase – Ricostruzione completa dell’edificio della Castalderia, del cortile e dell’ambiente, costruzione dell’ala di collegamento di un piano

3. Ütem – Tisztartói épület és az épületegyüttes udvarának és környezetének, teljes rekonstrukciója, valamint egy új földszintes összekötő szárny építése

Proprietario <i>Tulajdonos</i>	Stato Ungherese <i>Magyar Állam</i>
Committente <i>Megrendelő</i>	Eszterháza Kulturális, Kutató és Fesztiválközpont
Progetto complesso <i>Generáltervező</i>	M Építész Iroda Kft.
Data della progettazione <i>Tervezés éve</i>	2013-2014
Esecuzione <i>Generálkivitelező</i>	Laki Épületszobrász Zrt.
Data dell'esecuzione <i>Kivitelezés éve</i>	2014-2015
Spazio netto <i>Nettó alapterület</i>	2561 m²

Progettisti | Tervezők

Progettista capo <i>Vezető tervező</i>	Arch. Csaba Molnár DLA
Progettisti <i>Építész tervezők</i>	Arch. Viktor Szentkuti, Arch. Dénes Halmai
Collaboratori architetti <i>Építész munkatársak</i>	Viktória Istók, Lilla Boróka Koch, Katalin Kersner, Gergely König, Regina Pethő, Tamás Vörös

Archeologia <i>Régészet</i>	András Koppány PhD
Struttura portante <i>Tartószerkezet</i>	Miklós Armuth PhD
Struttura dell'edificio <i>Épületszerkezet</i>	László Kakasy
Meccanica <i>Épületgépészet</i>	András Nagy
Corrente forte <i>Elektromos erőáram</i>	Csaba Zentai
Corrente debole <i>Elektromos gyengeáram</i>	Balázs Farkas

Illuminazione <i>Világítástechnika</i>	László Kralicsek, Tímea Szekeres
Protezione antiincendio <i>Tűzvédelem</i>	Károly Gombik
Struttura per disabili <i>Rehabilitációs tervező</i>	András Pandula
Sicurezza e sanità <i>Biztonság és egészségvédelem</i>	Krisztián Karé
Paesaggio <i>Tájépítészet</i>	Rita Remeczki, Edina Massányi

Centro di accoglienza per i visitatori - Somogyvár, Kupavár-hegy, Memoriale Nazionale San Ladislao
Látogatóközpont - Somogyvár, Kupavárhegy, Szent László Nemzeti Emlékhely

Proprietario <i>Tulajdonos</i>	Stato Ungherese <i>Magyar Állam</i>
Committente <i>Megrendelő</i>	Forster Gyula Nemzeti Örökséggazdálkodási és Szolgáltatási Központ Centro Nazionale per la Tutela dell'Eredità Culturale Gyula Forster
Luogo <i>Helyszín</i>	Somogyvár, Kupavár-hegy, Hrsz.:2101
Progetto complesso <i>Generáltervező</i>	M Építész Iroda Kft.
Data della progettazione <i>Tervezés éve</i>	2011-2013
Esecuzione <i>Generálkivitelező</i>	Laki Épületszobrász Zrt.
Data dell'esecuzione <i>Kivitelezés éve</i>	2014-2015
Spazio netto <i>Nettó alapterület</i>	1013 m ²

Progettisti | Tervezők

Progettista capo <i>Vezető tervező</i>	Arch. Csaba Molnár DLA
Progettisti <i>Építész tervezők</i>	Arch. Viktor Szentkuti, Arch. Dénes Halmai
Collaboratori architetti <i>Építész munkatársak</i>	Viktória Istók, Lilla Boróka Koch, Regina Pethő, Tamás Vörös
Struttura portante <i>Tartószerkezet</i>	Miklós Armuth PhD
Struttura dell'edificio <i>Épületszerkezet</i>	László Kakasy
Meccanica <i>Épületgépészet</i>	Albert Lovas
Corrente forte <i>Elektromos erőáram</i>	Csaba Zentai
Corrente debole <i>Elektromos gyengeáram</i>	Balázs Farkas
Illuminazione <i>Világítástechnika</i>	László Kralicsek, Tímea Szekeres
Protezione antiincendio <i>Tűzvédelem</i>	Károly Gombik
Struttura per disabili <i>Rehabilitációs tervező</i>	András Pandula
Sicurezza e sanità <i>Biztonság és egészségvédelem</i>	Krisztián Karé
Paesaggio <i>Tájépítészet</i>	Rita Remeczki, Edina Massányi
Progettazione viarie <i>Forgalomtechnika</i>	Miklós Wettstein
Progettazione idrogeologica <i>Vízmérnöki tervek</i>	Dezső Sebesy
Illuminazione del territorio <i>Térvilágítás</i>	László Nedeczky
Geotecnica <i>Geotechnika</i>	Balázs Móczár PhD.

Foto | Fotó

Zsolt Batár	Pagina <i>Oldal</i> 7, 20-32, 34, 35
Tamás Bujnovszky	Pagina <i>Oldal</i> 37, 45-55
Edina Massányi	Pagina <i>Oldal</i> 56, 57
András Rázsó	Pagina <i>Oldal</i> 11
Viktor Szentkuti	Copertina <i>Borító</i> , Pagina <i>Oldal</i> 16, 17, 33, 41
60 Google Earth	Pagina <i>Oldal</i> 40, 44

Bibliografia
Bibliográfia

Fertőd - Villa Esterházy | *Fertőd – Esterházy-kastély*
Galavics Géza: Eszterháza 18. századi ábrázolásai. In: Ars Hungarica. XXVIII. évf. (2000) 1. sz. 37-71. p.
Krähling János-Halmos Balázs-Fekete J. Csaba: A fertődi Marionettszínház új értelmezése – az épületkutatás („Bauforschung”) és alakhű felmérés mint kutatási módszer alkalmazásával. In: Építés-Építészettudomány XXXIV. évf. (2006) 1-2. sz. 5-55. p.

Arch. Csaba Molnár DLA
Molnár Csaba DLA építész

Csaba Molnár è nato a Győr nel 1964. Ha conseguito gli studi di architettura tra il 1984 e il 1989 presso il Politecnico di Budapest laureandosi nel 1989 e ottenendo il titolo scientifico DLA (Doctor of Liberal Arts) nel 2005. Dal 1989 è docente presso il Dipartimento di Disegno e Forma del Politecnico di cui oggi è direttore. Tra il 2014 e il 2018 è preside della Facoltà di Architettura.
Oltre al lavoro di insegnamento all'università fin dal 2000 svolge attività di progettazione. Tra le sue opere risultano costruzioni ex novo e restauri di rilevanti monumenti architettonici dell'Ungheria.
Per la sua intensa e fruttuosa attività è stato premiato con diversi premi importanti tra cui col premio Ybl, il massimo premio ungherese per architetti (2013).

Abbazia dei Benedettini | *Somogyvári bencés apátság*
Bakay Kornél: Feltárul a múlt? : A múlt jövője. Múzsák Közművelődési Kiadó. Budapest, 1989
Paradisum plantavit : bencés monostorok a középkori Magyarországon. [szerk.: Takács Imre] (kiállítási katalógus) Pannonhalmi Bencés Főapátság, 2001. március 21. - november 11. Pannonhalmi Bencés Apátság. Pannonhalma, 2001

Molnár Csaba 1964-ben született Győrött. 1984-tól végezte építészeti tanulmányait Budapesten, a Műegyetmen, ahol 1989-ben diplomázott és 2005-ben DLA (Doctor of Liberal Arts) címet szerzett. 1989-óta oktatója a Műegyetem Rajzi és Formaismereti tanszékének, melynek jelenleg tanszékvezetője. 2014 és 2018 között az Építészmérnöki Kar dékánja.
A kezdetektől fogva, az egyetemi oktatáson kívül tervezői tevékenységet is folytat. Munkái között megtalálhatók új épületek és kiemelkedő fontosságú műemlék épületek helyreállításai is.
Odaadó és termékeny munkásságát számos díjjal ismerték el, köztük a 2013-ban a magyar építészek számára adható legmagasabb szakmai elismeréssel, az Ybl díjjal is. 61

Pubblicato da | *Kiadja* ..... **Faleronei Művésztelep | Falerone Art Colony | Colonia Artistica Falerone**
Piazza della Libertà 12, 63837 Falerone (FM) Italia
VIF Múterem Bt.
2011 Budakalász, Gyümölcs utca 2451/3
www.faleroneartcolony.it

A cura di | *Szerkesztette* ..... **István Frigyes Váli DLA**
Traduzione | *Fordítás* ..... **Zsuzsanna Ordasi PhD**
Stampa | *Nyomda* ..... Diginyomda, Budapest
www.diginyomda.hu
agosto 2019 | *2019. augusztus*

Tutti i diritti sono riservati. Nessuna parte di questa pubblicazione può essere riprodotta in qualsiasi forma senza un permesso scritto dell'autore, eccetto brevi citazioni inserite in recensioni.
Nessuna parte di questa pubblicazione può essere riprodotta o trasmessa in qualsiasi forma o con qualsiasi mezzo meccanico o elettronico, comprese fotocopie, registrazioni o qualsiasi altra forma senza il preventivo permesso scritto dell'autore.
Minden jog fenntartva. Bármilyen másolás, sokszorosítás, illetve adatfeldolgozó rendszerben való tárolás a kiadó előzetes írásbeli hozzájárulásához van kötve.

La pubblicazione del volume è stata promossa da NKA (Fondo Culturale Nazionale).
A kiadvány megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.
Non è commerciabile.
A kiadvány kereskedelmi forgalomba nem hozható.

Copyright © 2019
ISBN 978-615-5874-04-8

Partneri | Partnerek

Comune di Falerone
<http://comune.falerone.fm.it/>

Nemzeti Kulturális Alap
www.nka.hu

fac faleronei művésztelep
falerone art colony

ISBN 978-615-5874-04-8